

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
 ОПП «Публічне управління та адміністрування»

Допускається до захисту
 Завідувач кафедри публічного управління,
 адміністрування та міжнародної економіки
назва кафедри
 професор Сокольська Т.В.
підпис, вчене звання, прізвище, ініціали
 « 25 » листопада 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ ПРАВ ЛЮДИНИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Виконав: Магденко Артем Анатолійович
прізвище, ім'я, по батькові, підпис

Керівник: доцент Панасюк Вікторія Іллівна
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові, підпис

Рецензент: доцент Герасименко Ірина Олександрівна
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові, підпис

Я, Магденко Артем Анатолійович, засвідчую, що кваліфікаційну роботу магістра виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2025

РЕФЕРАТ

Магденко Артем Анатолійович: Механізми публічного управління захистом прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід

Досліджено особливості формування та функціонування механізмів публічного управління у сфері захисту прав людини в Україні та в практиці зарубіжних країн.

Використано загальноновизнані наукові підходи та методи, зокрема діалектичний метод дослідження дозволив виявити суперечності та протиріччя щодо поняття, ознак та значення механізму захисту прав людини як об'єкта публічного управління, системний метод використано для розкриття системи й специфіки практичної діяльності інституцій захисту прав людини у сфері публічного управління, метод абстрагування та узагальнення дозволив виявити перспективи розвитку механізму захисту прав людини в системі публічного управління в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.

Виявлено сутність механізмів публічного управління захистом прав людини; з'ясовано функції та складові формування механізму захисту прав людини; виявлено вітчизняну та зарубіжну практику нормативно-правового забезпечення функціонування механізму публічного управління захистом прав людини; окреслено складові системи органів публічної влади у механізмі забезпечення прав і свобод людини; виявлено механізми публічного управління в системі захисту та підтримки ВПО у Білоцерківській МТГ; подано рекомендації щодо удосконалення механізмів публічного управління захистом прав людини в умовах європейської інтеграції.

Зроблено висновок, що для України адаптація кращих міжнародних практик і стандартів є ключовими у зміцненні власної системи захисту прав людини. Це передбачає законодавчі зміни для розширення повноважень омбудсмена; забезпечення його незалежності, впровадження інноваційних технологічних рішень для поліпшення доступності та ефективності роботи інституту. Особлива увага повинна бути приділена підвищенню правової обізнаності населення та розвитку культури поваги до прав людини.

Практичне значення результатів дослідження полягає у створенні практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу формування та функціонування механізмів публічного управління у сфері захисту прав людини в Україні з урахуванням практики зарубіжних країн.

Кваліфікаційна робота магістра містить 75 сторінки, 4 таблиці, список використаних джерел із 63 найменувань, 4 додатки.

Ключові слова: публічне управління, механізм захисту прав людини, вітчизняна та зарубіжна практика, правова обізнаність, механізми.

ANNOTATION

Mahdenko Artem Anatoliyovych: Mechanisms of public administration for the protection of human rights: domestic and foreign experience

It has been investigated of the formation and functioning of public administration mechanisms in the field of human rights protection in Ukraine and in the practice of foreign countries.

It has been used the method of recognized scientific approaches and methods in particular, the dialectical research method allowed to identify contradictions and contradictions regarding the concept, features and meaning of the mechanism for the protection of human rights as an object of public administration, the systemic method was used to reveal the system and specifics of the practical activities of institutions for the protection of human rights in the field of public administration, the method of abstraction and generalization allowed to identify the prospects for the development of the mechanism for the protection of human rights in the system of public administration in Ukraine in the context of European integration processes.

It was revealed the concept of the mechanisms of public administration for the protection of human rights; the functions and components of the formation of the mechanism for the protection of human rights were clarified; domestic and foreign practice of regulatory and legal support for the functioning of the mechanism for the protection of human rights was identified; The components of the system of public authorities in the mechanism of ensuring human rights and freedoms are outlined; public administration mechanisms in the system of protection and support for IDPs in the Bila Tserkva community are identified; recommendations are made for improving the mechanisms of public administration of human rights protection in the context of European integration.

It has been concluded that for Ukraine, the adaptation of best international practices and standards is key to strengthening its own system of human rights protection. This involves legislative changes to expand the powers of the Ombudsman; ensuring his independence and implementing innovative technological solutions to improve the accessibility and efficiency of the institution. Particular attention should be paid to increasing the legal awareness of the population and developing a culture of respect for human rights.

The results can be used for the research results lies in creating practical recommendations for improving the process of forming and functioning of public administration mechanisms in the field of human rights protection in Ukraine, taking into account the practice of foreign countries.

The master's thesis contains 75 pages, 4 tables, a list of used sources from 63 names, 4 appendices.

Keywords: public administration, human rights protection mechanism, domestic and foreign practice, legal awareness, mechanisms.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	9
1.1. Сутність механізмів публічного управління захистом прав людини	9
1.2. Функції та складові формування механізму захисту прав людини.....	12
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ ПРАВ ЛЮДИНИ	22
2.1. Вітчизняна та зарубіжна практика нормативно-правового забезпечення функціонування механізму публічного управління захистом прав людини	22
2.2. Система органів публічної влади у механізмі забезпечення прав і свобод людини	28
2.3. Механізми публічного управління в системі захисту та підтримки ВПО у Білоцерківській МТГ	35
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	49
3.1. Впровадження європейського досвіду формування механізму публічного управління захистом прав людини в Україні	49
3.2. Зарубіжний досвід у реформуванні інституту омбудсмена в Україні	55
Висновки до розділу 3	61
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність теми. Рівень захищеності прав людини є ключовим індикатором якості державного устрою, відображаючи ступінь його демократичності, прихильності до правових принципів, моральних засад та загальнолюдських цінностей. Визнання, дотримання та захист фундаментальних прав і свобод є однією з основних характеристик правової, соціальної та демократичної держави. У зв'язку з цим, держави створюють і підтримують різноманітні засоби та механізми для забезпечення прав і свобод людини, відновлення порушених прав та компенсації завданої шкоди.

Значущість та актуальність розбудови стійкого механізму захисту прав людини у системі публічного управління обумовлюється: військовою агресією проти України, що призвела до різкого зростання таких категорій осіб як внутрішньо переміщені особи, учасники бойових дій, ветерани військової служби, інваліди війни, члени сімей загиблого, особи, які є більш соціально вразливі, а інколи навіть перебувають в складних життєвих обставинах. Збільшення навантаження на національну судову, правоохоронну та правозахисні системи, системи охорони здоров'я і соціального захисту, кібератаки на цифрову інфраструктуру, триваючі процеси реформування системи публічного управління, обмеження реалізації прав громадян в умовах особливих правових режимів вимагають вироблення консенсусу у суспільстві щодо захисту прав людини у системі публічного управління з урахуванням положень міжнародного і національного законодавства та адаптивності інституційного механізму захисту прав людини до внутрішніх і зовнішніх загроз з метою мінімізації шкоди охоронюваному праву. Відтак, розбудова дієвого механізму публічного управління захистом прав людини є не тільки важливим завданням для України, а й своєрідним викликом сьогодення, що вимагає комплексного підходу для успішного його подолання.

Проблематика забезпечення захисту прав людини у системі публічного управління широко представлена дослідженнями фахівців у галузях права та публічного управління. Значний вплив на формування концептуальних засад дослідження механізмів державного управління мали праці вчених О. Дуліна,

В.Д. Бакуменко, Л. Приходченко, С.О. Пушкаренко. Також питанням дослідження інституту прав людини в публічному управлінні присвячені роботи Баштанник А.Г., О. К. Гордєєва, В. Лазур, В. Радзієвської, О.В. Негодченко, Н.П Підбережник та інших

Метою магістерської роботи є дослідження особливостей формування та функціонування механізмів публічного управління у сфері захисту прав людини в Україні та в практиці зарубіжних країн.

Для досягнення окресленої мети обґрунтовані наступні **завдання**:

- виявити сутність механізмів публічного управління захистом прав людини;
- з'ясувати функції та складові формування механізму захисту прав людини;
- виявити вітчизняну та зарубіжну практику нормативно-правового забезпечення функціонування механізму публічного управління захистом прав людини;
- окреслити складові системи органів публічної влади у механізмі забезпечення прав і свобод людини;
- виявити механізми публічного управління в системі захисту та підтримки ВПО у Білоцерківській МТГ;
- подати рекомендації щодо удосконалення механізмів публічного управління захистом прав людини в умовах європейської інтеграції.

Об'єктом дослідження є процес формування та функціонування механізмів публічного управління у сфері захисту прав людини у вітчизняній та зарубіжній практиці.

Предметом дослідження є теоретичні основи формування механізмів публічного управління захистом прав людини в Україні та їх функціонування з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Методами дослідження є: загальновизнані наукові підходи та методи, зокрема діалектичний метод дослідження дозволив виявити суперечності та протиріччя щодо поняття, ознак та значення механізму захисту прав людини як об'єкта публічного управління, системний метод використано для

розкриття системи й специфіки практичної діяльності інституцій захисту прав людини у сфері публічного управління, метод абстрагування та узагальнення дозволив виявити перспективи розвитку механізму захисту прав людини в системі публічного управління в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.

Практична значущість результатів дослідження полягає у створенні практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу формування та функціонування механізмів публічного управління у сфері захисту прав людини в Україні з урахуванням практики зарубіжних країн.

Апробація. Апробація результатів наукового дослідження здійснювалася у рамках участі в роботі Міжнародної науково-практичної конференції магістрантів «Інноваційні пріоритети у розвитку економіки та менеджменту», БНАУ, 29 жовтня 2025 року, м. Б. Церква. Результати досліджень опубліковані у збірнику матеріалів конференції.

Структура кваліфікаційної роботи магістра. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг становить 75 сторінки. Список використаних джерел налічує 63 найменування. Робота містить 4 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ ПРАВ ЛЮДИНИ

1.1. Сутність механізмів публічного управління захистом прав людини

Рівень захищеності прав людини є ключовим індикатором якості державного устрою, відображаючи ступінь його демократичності, прихильності до правових принципів, моральних засад та загальнолюдських цінностей. Визнання, дотримання та захист фундаментальних прав і свобод є однією з основних характеристик правової, соціальної та демократичної держави. У зв'язку з цим, держави створюють і підтримують різноманітні засоби та механізми для забезпечення прав і свобод людини, відновлення порушених прав та компенсації завданої шкоди. Ці механізми варіюються залежно від рівня розвитку демократії, традицій, прогресивності та економічного стану держави, а також інших факторів [1].

В умовах сучасних викликів, включаючи збройний конфлікт та соціально-економічні зміни, потреба в ефективних інституційних механізмах захисту прав людини набула особливої важливості. Державні структури повинні не лише реагувати на порушення прав людини, а й забезпечувати превентивні заходи та механізми контролю для запобігання таких порушень у майбутньому.

Побудова ефективної системи управління інституційного механізму захисту прав людини є пріоритетним завданням держави. Відповідно до ст.3 Конституції України «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [2].

На теперішній час Україна перебуває на стадії динамічного реформування положень чинного законодавства та трансформації системи

публічного управління у сфері захисту прав людини, що обумовлено повномасштабним вторгненням РФ та євроінтеграційними процесами. Проблематика правового та інституційного впливу на захист прав людини стоїть на порядку денному. З огляду на вказане, розкриваючи проблематику інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління, насамперед, вважаємо за доцільне сконцентруватися на базових характеристиках, які формують категоріальну основу нашого дослідження.

Формування авторського розуміння терміну «інституційний механізм захисту прав людини в системі публічного управління» потребує розкриття його ключових елементів, а саме: «механізм», «захист прав людини», «публічне управління».

Попри те, що категорія «механізм» є доволі поширеною в публічно-правовому просторі, остання не знайшла свого офіційного тлумачення, що спричинило наукову дискусію.

Поняття «механізм» «використовується загалом для позначення способу впорядкування суспільних відносин та заходів, яких для цього має бути здійснено; також його розуміють як сукупність засобів та методів досягнення поставлених цілей. Показово, що використання в юридичній літературі категорії «механізм» пов'язано з усвідомленням того, що недостатньо мати матеріальні норми, розвинену систему законодавства, необхідні ще чіткі механізми їх впровадження в життя» [3, с. 337].

В публічно-управлінському контексті «механізм є сукупністю засобів дії або комплексом важелів, використовуваних в управлінні; це сукупність мотивів діяльної активності персоналу, які визначають як саму можливість, так і ефективність управління, від яких залежить сприйняття дії» [3, с. 290].

На думку О.К. Ткачової, «під механізмами варто розуміти сукупність взаємозв'язків між формальними та неформальними інституціями держави, які сприяють поступовому еволюційному розвитку правил і процедур, санкцій і стимулів, стримувань і протипаг у процесах і результатах виробництва, розподілу, обміну, споживання благ та забезпечують узгодження та

коригування інтересів різних суспільних груп, координацію сумісної діяльності на шляху досягнення цілей розвитку всієї системи» [4].

О.В. Федорчак вказує, що «механізм державного управління – це складна система, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення визначених цілей, яка охоплює: сукупність органів державної влади і місцевого самоврядування, та інших суб'єктів, задіяних у процесі формування і реалізації державної політики у певній сфері; сукупність нормативно-правових актів, які регулюють зміст, процес формування і реалізації державної політики у цій же сфері; а також державну політику щодо формування нових, усунення старих та трансформації існуючих інститутів» [5, с. 61].

О.К. Гордєєв відстоює думку про те, що «механізм є цілісною системою упорядкування ролей і взаємовідносин суб'єктів відповідно до традицій та нових встановлених інститутів суспільства. Це дозволяє визначити подвійну природу структури інституційного механізму: одночасно у ньому присутні ознаки, притаманні як інститутам, так і механізмам, відповідно до чого інституційний механізм є реалізацією сутності змістовного наповнення того чи іншого інституту під час взаємодії між суб'єктами» [6].

В.Я. Малиновський дотримується погляду, що «під механізмом публічного управління необхідно розуміти загальний метод дослідження державного управління, який через зосередження на структурно-функціональних засадах побудови системи органів виконавчої влади та формально-правовій характеристиці політичної системи дає можливість дослідити взаємозалежність і взаємозв'язок між змінами інституційних структур апарату державного управління і змістом державної політики» [7, с. 73].

Згідно твердження Н.П. Підбережника, «механізм публічного управління можна розглядати як сукупність взаємозв'язків між формальними та неформальними інститутами, а також організаціями, які сприяють реалізації принципів публічного управління в тій чи іншій сфері, забезпечують

узгодження інтересів різних суспільних груп, координують їхню діяльність з метою досягнення цілей розвитку держави» [8, с. 105].

Вище наведені тлумачення надають змогу констатувати відмінність поглядів науковців щодо розуміння змісту поняття «механізм».

Разом з тим, з останніх вбачається єдине наукове розуміння того, що за своєю сутністю механізм спрямовується на встановлення взаємодії та зв'язків суб'єктів певних суспільних відносин та способів, за допомогою яких уповноважений суб'єкт здійснює вплив на дані відносини.

Наступним елементом для формування авторського розуміння терміну «інституційний механізм захисту прав людини в системі публічного управління» є термін «захист прав людини».

1.2. Функції та складові формування механізму захисту прав людини

Права людини є складним, багатовимірним явищем, одним із найважливіших понять у публічному управлінні, суспільною цінністю і одночасно великим надбанням людства. Попри те, проблематика людиномірності права в сучасному науковому дискурсі не є вичерпаною, більшість вчених погоджуються, що права людини можна визначити як «невід'ємні та незмінні права, які належать кожній людині незалежно від її раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народності, наукового, культурного чи іншого статусу» [9].

Одним з атрибутів сучасного суспільства та держави, виміром їхньої «людяності» є нормативне закріплення та фактична реалізація системи прав людини, а також визначення статусу конкретного індивіда в суспільстві. Забезпечення дотримання цих прав та захист їх від будь-яких порушень є відповідальністю держави кожною людиною, яка має бути гарантована законом.

Враховуючи правову природу терміну «захист прав людини», відзначимо, що з юридичної точки зору, «правовий захист є державно-примусовою діяльністю, спрямованою на поновлення порушеного права та забезпечення виконання юридичного обов'язку» [10, с. 27].

Цікавою видається думка М.М. Антоновича, який стверджує, що ««правовий захист» – це сукупність застосовуваних у певному порядку юридичних засобів, спрямованих на здійснення уповноваженими на те органами відповідних процесуальних дій, які спрямовані на припинення незаконного посягання на права та свободи, ліквідацію будь-яких перешкод, що виникають при їх здійсненні, поновлення й примусове виконання невиконаних або неналежним чином виконаних обов'язків, притягнення винної особи до відповідальності» [11, с. 38].

Окрім цього, науковці здійснюють спроби комплексного висвітлення авторського розуміння терміну «захист прав людини».

Зокрема, О.В. Грищук пропонує визначати «захист прав людини як найвищу цінність, історично невід'ємні права громадян, що одночасно акцентують увагу на цінності людини, а також необхідності її підтримки у складних обставинах, обмеженні впливу громадян на стратегію і тактику вирішення збройного конфлікту, зокрема завдяки унеможливленню прийняття суб'єктивних рішень чи неефективних дій громадян» [12].

На думку С.О. Халюк «захист прав і свобод людини і громадянина являє собою цілісну, конституційно-обумовлену упорядковану сукупність взаємодіючих ланок правового механізму, діяльність якого спрямована на захист порушених прав і свобод осіб, які перебувають під юрисдикцією держави і досягнення в країні стану їх реальної захищеності» [13, с. 39].

Згідно поглядів Ю.С. Разметаєвої, «захист прав може бути наслідком як активних, так і пасивних дій осіб, яким належить право або обов'язок з утримання від порушення права. Так, у першому випадку йдеться про те, що суб'єкт почав процес реалізації певного права, але відбулося зіткнення з діями чи бездіяльністю зобов'язаних осіб. Приміром, індивід вирішив реалізувати своє право на освіту (перетворити потенційну можливість, надану цим правом,

на реальну) і з цією метою подав документи до вищого навчального закладу, проте йому було відмовлено у їх прийнятті без пояснення причин, внаслідок чого індивід звернувся до суду за захистом названого права. Другий випадок не передбачає дій з боку власника права, а лише з боку суб'єкта кореспондуючого йому обов'язку» [14, с.61].

О.М. Соловійова вказує, що «в загальному значенні захист прав людини являє собою сукупність застосовуваних у порядку, врегульованому нормами права, засобів, прийомів, спрямованих на здійснення уповноваженими на те органами (посадовими особами), а також особами та громадянами відповідних процесуальних дій (процедур)» [15, с. 273].

Аналіз вище наведених положень дає змогу зробити висновок, що захист прав людини являє собою є одним з найважливіших обов'язків держави та суспільства у сучасному світі. Держава повинна гарантувати дотримання прав людини та захищати їх від будь-яких порушень. Суспільство, у свою чергу, повинно бути свідомим та відповідальним у відношенні до прав людини, не допускаючи дискримінації та незаконного обмеження прав.

Ще однією невід'ємною складовою для визначення терміну «інституційний механізм захисту прав людини в системі публічного управління» є поняття «публічне управління».

Окрім наведеного, відзначимо, що у сучасній науці існує багато трактувань терміну «управління», який в широкому розумінні означає «цілеспрямований вплив суб'єкта управління на об'єкт управління з метою створення ефективно функціонуючої системи та досягнення необхідних результатів. Системне уявлення про компоненти, його елементи та їх взаємозв'язки має принципове теоретичне і методологічне значення».

На думку О.В. Марухленко, «у загальному значенні поняття «публічне управління» відображає інтегральний системний механізм, підсистемами й елементами якого є політичні програмні орієнтири і пріоритети, нормативне регулювання, процедури, що фінансуються державою або органами місцевого самоврядування, централізовані та децентралізовані організаційно-управлінські структури та їхній персонал, що відповідають за адміністрування

діяльності в певній галузі суспільних відносин на національному, регіональному та місцевому рівнях» [16, с.10].

Л.М. Новак-Каляєва вважає, що «публічне управління являє собою діяльність органів державного управління, органів місцевого самоврядування, представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства в межах визначених законом повноважень і функціональних обов'язків (планування, організації, керівництва, координації та контролю) щодо формування та реалізації управлінських рішень суспільного значення, політики розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць» [17, с. 144].

На переконання І.В. Аль-Аті «публічне управління являє собою різновид суспільно корисної діяльності, який здійснюється певною сукупністю суб'єктів, у т. ч. органами державної влади, місцевого самоврядування тощо. При цьому більш повною мірою мають використовуватися позапримусові механізми (на відміну від «державного управління», яке базується на механізмах примусу суб'єкта управління) та проявлятися у зовнішніх відносинах органів виконавчої влади з іншими органами публічної влади, а також приватними особами» [18, с.39].

Згідно поглядів Н.В. Філіпової, «публічне управління – щось більше, ніж просто набір загальних інструментів управління, публічне управління вивчає взаємодію між політичною системою, державним сектором, співвідношення муніципальних, державних та народних інтересів із залучення суспільства до механізму контролю всіх органів влади» [19].

Також заслуговує на увагу думка Г.В. Омельчак, яка вважає, що «публічне управління – це процедурна регламентована передача, згідно вимог та правил, частини функцій держави органам місцевого самоврядування (неурядовим організаціям, приватному сектору, громадськими організаціям, фізичним та(або) юридичним особам), якщо процес діяльності стосується суспільних громадських справ» [20, с.111].

Розкривши термінологічну сутність ключових елементів терміну «інституційний механізм захисту прав людини в системі публічного

управління», на нашу думку, для виконання завдань, що поставлені перед цим дисертаційним здобутком, необхідним є формулювання авторського розуміння. З огляду на вказане, пропонуємо під терміном «інституційний механізм захисту прав людини в системі публічного управління» розуміти цілісну організаційнофункціональну систему органів державної влади, місцевого самоврядування та інших суб'єктів, задіяних у процесі формування і реалізації державної політики у сфері захисту прав людини, діяльність яких має нормативне підґрунтя та скерованість на виконання функцій держави щодо утвердження і забезпечення прав людини шляхом використання засобів та прийомів, спрямованих на попередження/припинення незаконного посягання на права людини, а також поновлення останніх у разі порушення.

Функції інституційного механізму захисту прав людини є невід'ємною частиною системи публічного управління. Цей механізм включає в себе різноманітні органи та структури, які мають на меті забезпечити дотримання та захист прав людини в суспільстві.

Першою і найважливішою функцією інституційного механізму захисту прав людини є моніторинг та контроль за дотриманням прав людини. Дана функція включає в себе систематичне збирання та аналіз інформації про діяльність інституцій захисту прав людини, а також оцінку їх роботи з точки зору дотримання міжнародних стандартів та національного законодавства. Це дозволяє виявляти проблемні питання та недоліки, а також визначати потреби у поліпшенні роботи інституцій. Тобто органи досліджуваного інституційного механізму постійно відстежують ситуацію з правами людини в країні та реагують на будь-які порушення цих прав. Вони виконують важливу роль у забезпеченні дотримання прав людини та захисті їх від будь-яких форм дискримінації та порушень.

Органи інституційного механізму захисту прав людини не тільки відстежують ситуацію з правами людини, але й здійснюють контроль за діяльністю державних органів та інших суб'єктів, що мають вплив на права людини. Це означає, що вони перевіряють, чи діють ці органи та суб'єкти відповідно до законів та міжнародних стандартів з прав людини. Якщо

виявляються порушення, органи механізму мають право втрутитися та вимагати відповідальності за ці дії.

Другою функцією інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління є функція координації, яка відіграє ключову роль у забезпеченні співпраці та комунікації між різними інституціями, які займаються захистом прав людини, зокрема правоохоронними органами, судовими органами, органами виконавчої влади та громадськими організаціями.

Одним з головних завдань функції координації є забезпечення взаємодії та обміну інформацією між різними інституціями. Це дозволяє уникнути дублювання функцій та забезпечити швидке та ефективне реагування на порушення прав людини. Крім того, функція координації допомагає у вирішенні конфліктів між різними інституціями та забезпечує їх спільну діяльність для досягнення спільної мети – захисту прав людини.

Ще одним важливим аспектом функції координації є забезпечення системності та цілісності заходів захисту прав людини. Це означає, що різні інституції повинні працювати узгоджено та спільно, враховуючи всі аспекти та потреби захисту прав людини. Такий підхід дозволяє забезпечити комплексний та ефективний захист прав людини, а не лише реагувати на окремі порушення.

Крім того, функція координації також включає в себе розробку та впровадження спільних стратегій та програм захисту прав людини. Це дозволяє забезпечити системність та послідовність у діях різних інституцій та досягти більш ефективних результатів у захисті прав людини.

Третя функція полягає в розробці та впровадженні заходів щодо попередження порушень прав людини – тобто превентивна. Інституційний механізм захисту прав людини повинен працювати на запобігання ситуаціям, коли права людини можуть бути порушені. Це означає, що він повинен бути активним та ефективним у своїй діяльності.

Одним з ключових завдань інституційного механізму захисту прав людини є розробка та впровадження законів та політик, які гарантують

дотримання прав людини. Це може бути досягнуто шляхом створення законодавчих актів, які забезпечують захист прав людини та встановлюють відповідальність за їх порушення. Крім того, важливою частиною цієї функції є розробка політик, які сприяють захисту прав людини та забезпечують їх реалізацію [21].

Однак, лише наявність законів та політик не є достатньою умовою для ефективного захисту прав людини. Тому інституційний механізм повинен також забезпечувати проведення інформаційних кампаній та навчання громадськості про права людини. Це допоможе підвищити рівень свідомості громадян про їх права та обов'язки, а також навчити їх застосовувати їх у реальному житті.

Четвертою функцією є забезпечення доступу до правосуддя та правової допомоги. Це означає, що кожна людина має право на справедливий судовий процес та можливість отримати необхідну їй правову допомогу у разі потреби.

Інституційний механізм захисту прав людини повинен гарантувати, що кожна людина має можливість захищати свої права у суді. Це означає, що будь-яка людина, незалежно від свого соціального статусу чи фінансового стану, має право на справедливий судовий процес та можливість представляти свої інтереси у суді.

Крім того, інституційний механізм захисту прав людини повинен забезпечувати доступність правової допомоги. Це означає, що кожна людина має право на отримання необхідної їй правової допомоги у разі потреби. Це може бути як безкоштовна правова консультація, так і представництво у суді від імені людини, яка не може собі цього дозволити.

П'ята функція інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління полягає в сприянні розвитку та підтримці громадського контролю за дотриманням прав людини. Це означає, що органи цього механізму повинні активно працювати з громадськістю, щоб забезпечити її участь у процесі захисту прав людини. Це може включати проведення інформаційних кампаній, організацію публічних слухань та консультацій з громадськістю, а також залучення громадських організацій до співпраці з

органами влади. Такий підхід дозволить забезпечити більш ефективний захист прав людини та зміцнити довіру громадськості до діяльності державних органів. Крім того, це також сприятиме підвищенню свідомості громадян про їх права та можливості їх захисту, що є важливим кроком у будівництві справедливого та демократичного суспільства. Таким чином, четверта функція інституційного механізму захисту прав людини є важливим елементом системи публічного управління, який сприяє зміцненню прав людини та розвитку громадянського суспільства.

Проведення адміністративної та судової реформ Україні, реформ місцевого самоврядування та державного управління, актуалізація сучасних тенденцій щодо збереження прав людини, євроінтеграційний вектор розвитку держави та запровадження правового режиму воєнного стану потребують формування дієвих механізмів захисту прав і свобод людини на рівні держави, а також спеціальних механізмів забезпечення таких прав у сфері публічного управління. Держава-гарант, в особі своїх органів має максимально забезпечити реалізацію прав і свобод людей, а за необхідності їх своєчасний та адекватний їх захист [1].

В Україні відбулися серйозні та масштабні порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, що мали руйнівні наслідки для реалізації майже всіх прав громадян. Зокрема, фіксуються систематичні порушення права на життя, свавільні вбивства та насильницькі зникнення, а також порушення права на власність через масове знищення цивільної інфраструктури. Відзначаються випадки катувань, жорстокого поводження, порушення права на свободу та безпеку, такі як викрадення, свавільні або небезпечні затримання. Війна суттєво обмежила реалізацію більшості прав людини в Україні [22, с. 45].

Значущість та актуальність розбудови стійкого інституційного механізму захисту прав людини у системі публічного управління обумовлюється: військовою агресією проти України, що призвела до різкого зростання таких категорій осіб як внутрішньо переміщені особи, учасники бойових дій, ветерани військової служби, інваліди війни, члени сімей

загиблого, особи, які є більш соціально вразливі, а інколи навіть перебувають в складних життєвих обставинах. Збільшення навантаження на національну судову, правоохоронну та правозахисні системи, системи охорони здоров'я і соціального захисту, кібератаки на цифрову інфраструктуру, триваючі процеси реформування системи публічного управління, обмеження реалізації прав громадян в умовах особливих правових режимів вимагають вироблення консенсусу у суспільстві щодо захисту прав людини у системі публічного управління з урахуванням положень міжнародного і національного законодавства та адаптивності інституційного механізму захисту прав людини до внутрішніх і зовнішніх загроз з метою мінімізації шкоди охоронюваному праву. Відтак, розбудова дієвого механізму забезпечення захисту прав людини у системі публічного управління є не тільки важливим завданням для України, а й своєрідним викликом сьогодення, що вимагає комплексного підходу для успішного його подолання [1].

Отже, механізм захисту прав людини у системі публічного управління є важливою складовою системи гарантування прав та свобод громадян у кожній демократичній державі. Він наділений специфічними характеристиками, які надають змогу виокремити його серед інших інституційних механізмів у публічному управлінні, а також розкрити його сутність та значимість у процесі реалізації прав людини, а також попередження та протидії від можливих порушень, насамперед, з боку державних органів та інших суб'єктів публічної влади.

Висновки до розділу 1.

1. Встановлено, що механізм захисту прав людини в системі публічного управління є важливим елементом забезпечення прав і свобод громадян у демократичній державі. Аналіз досліджень та нормативно-правової бази свідчить про те, що ефективне функціонування цього механізму залежить від чіткої нормативної регламентації, скоординованої діяльності органів влади та залучення громадськості до процесів ухвалення рішень.

2. Визначено основні ознаки механізму захисту прав людини, а саме нормативно-правова регламентованість, інституційна структура, наявність процедур прийняття рішень, взаємодія з громадськістю та спрямованість на забезпечення прав громадян, створюють основу для ефективного публічного управління. Важливим аспектом є превентивні заходи та контроль з боку державних органів, що дозволяє знижувати ризик порушення прав людини, а також наявність компенсаційних механізмів для захисту порушених прав.

3. З'ясовано, що механізм захисту прав людини потребує подальшого вдосконалення, що включає адаптацію до сучасних викликів, таких як соціальні, політичні та економічні зміни. Цей механізм має забезпечити реальну захищеність прав людини, зміцнення довіри до органів державної влади та розвиток правової культури в суспільстві, що є ключовим завданням публічного управління в умовах сучасного етапу розвитку держави.

РОЗДІЛ 2

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ ПРАВ ЛЮДИНИ

2.1. Вітчизняна та зарубіжна практика нормативно-правового забезпечення функціонування механізму публічного управління захистом прав людини

Система нормативно-правових засад формування та функціонування механізму захисту прав людини включає в себе Конституцію України, міжнародні договори, ратифіковані нашою державою, а також закони та підзаконні акти, які створюють собою нормативно-правове поле для функціонування системи публічного управління у досліджуваній сфері і виконання нею свого призначення.

При цьому, слід звернути увагу й на багатогранність системи нормативноправових засад інституційного механізму захисту прав людини, який реалізується публічними управлінцями. Так, остання має два ключових напрями: перший передбачає закріплення сукупності прав людини із визначенням механізмів їхнього захисту, натомість другий передбачає визначення правового статусу та повноважень органів публічної влади в ході забезпечення умов для реалізації цих прав та механізмів. Також уся нормативна база, за якою формується та функціонує інституційний механізм захисту прав людини в системі публічного управління поділяється на два рівні: на першому законодавчі приписи є обов'язкові для всіх учасників наявних суспільних відносин, натомість на другому – виключно для органів публічної влади, яким вони адресовані.

З метою виконання завдань, поставлених перед даною дисертаційною роботою, вважаємо за доцільне розглянути нормативно-правові засади формування та функціонування інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління більш детально.

Ключову роль у формуванні та функціонуванні досліджуваного механізму відіграє Конституція України від 28 червня 1996 року, яка визначає основні засади та цінності, на яких будується державна політика в галузі захисту прав та свобод громадян. Згідно положень ст.3 Основного Закону «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». З урахуванням наведеного, наша держава зобов'язана забезпечувати належні умови для розвитку та захисту прав і свобод кожної людини в Україні, а тому в розділі II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» визначено систему прав людини й зазначено, що останні є «невідчужуваними та непорушними», а також те, що «права і свободи людини, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними» Статтею 9 Конституції України визначено, що «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України». Детальна регламентація порядку укладення, виконання та припинення дії таких договорів знайшла своє відображення у Законі України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року № 1906-IV [23].

Україна є активним учасником міжнародної спільноти та відданою стороною багатьох міжнародних договорів, спрямованих на захист прав людини. Ці договори встановлюють міжнародні стандарти та принципи, які зобов'язують державу забезпечувати реалізацію прав людини на своїй території.

Розвиток міжнародної співпраці у сфері захисту прав людини, розпочався після завершення Другої світової війни, яка на власному прикладі продемонструвала цінність людини та значимість забезпечення і дотримання прав останньої для всезагального блага.

Одним із перших універсальних та комплексних міжнародних документів у вказаній сфері є Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 12 грудня 1948 року [24], якою визначено основні права та свободи кожної людини, незалежно від її раси, статі, національності, релігії чи соціального статусу. Серед них – право на життя, свободу та особисту недоторканність, свободу думки, совісті та віросповідання, право на освіту та працю, право на справедливий судовий процес та багато інших.

Загальна декларація прав людини є ключовим документом, який визначає стандарти захисту прав людини для всіх країн світу. Вона є основою для багатьох міжнародних договорів та угод, які спрямовані на захист прав людини та їх дотримання. Крім того, вона є важливим інструментом для боротьби з порушеннями прав людини та захисту уразливих груп населення.

Загальна декларація прав людини є невід'ємною частиною міжнародного права та визнається більшістю країн світу. В контексті даного дисертаційного дослідження привертає увагу преамбула цього міжнародного документу, згідно якої останній має завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави з тим, щоб кожна людина і кожний орган суспільства, завжди маючи на увазі цю Декларацію, прагнули шляхом освіти сприяти поважанню цих прав і свобод і забезпеченню, шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів, загального і ефективного визнання і здійснення їх як серед народів держав-членів Організації, так і серед народів територій, що перебувають під їх юрисдикцією [25].

Спільно із Загальною декларацією прав людини фундаментальну роль у формуванні міжнародних засад захисту прав людини відіграють Міжнародний Пакт про економічні, соціальні та культурні права [26] та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [27], прийняті 16 грудня 1966 року. Окреслені міжнародні документи визначають основні права та свободи, які повинні бути гарантовані кожній людині незалежно від її національності, раси, статі, релігії чи інших ознак.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права

покликаний забезпечити кожній людині достойні умови життя та розвитку, а також захистити її від експлуатації та дискримінації, а тому останній проголошує права на працю, соціальне забезпечення, освіту та культуру.

На регіональному рівні ключову роль серед міжнародних документів відіграє Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04 листопада 1950 року [28].

Головною метою цього документу є забезпечення захисту та поваги до основних прав та свобод кожної людини, незалежно від її раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народності, національності, сексуальної орієнтації або будь-якої іншої характеристики. Конвенція встановлює права та свободи, які повинні бути гарантовані кожній людині, такі як право на життя, свободу та безпеку, свободу думки, совісті та релігії, свободу вираження, право на справедливий суд, право на приватне та сімейне життя, право на освіту та багато інших.

Конвенція має велике значення для регіонального рівня, оскільки вона створює єдиний стандарт захисту прав людини для країн Європи та виступає важливим інструментом для зміцнення демократії. Вона також передбачає можливість звернення до Європейського суду з прав людини у разі порушення прав та свобод, закріплених у Конвенції, що дозволяє отримати справедливе рішення та компенсацію у разі порушення їх прав та вичерпання національних механізмів.

Окрім багатосторонніх міжнародних документів формування та функціонування інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління забезпечується й двосторонніми з договорами України з її партнерами. Останні укладаються з метою співпраці органів публічної влади двох держави для забезпечення прав людини у певній сфері. Як приклад, можна навести Угоду між Урядом України та Урядом США про гуманітарне та технікоекономічне співробітництво від 07 травня 1992 року та Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Норвегії про співробітництво у сфері ядерної і радіаційної безпеки, зняття з експлуатації

Чорнобильської атомної електростанції та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему від 30 листопада 2012 року.

Загалом, аналіз міжнародних документів як нормативного базису формування та функціонування інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління дозволяє дійти висновку, що Україна визнає, що кожна людина наділена різноманітними правами та свободами, а їхній захист є важливою складовою демократичного суспільства та розвитку країни. З огляду на вказане, наша держава прагне до забезпечення реалізації цих прав, а тому продовжує докладати зусиль для дотримання міжнародних стандартів та принципів під час здійснення публічного управління у сфері прав людини та працювати над їхнім вдосконаленням для блага нашого народу та майбутніх поколінь.

Деталізація системи прав людини в нашій державі не зупинилась на кодифікованих актах, а й знайшла своє відображення в низці інших, якими регламентовано економічні, соціальні та культурні права, а також громадянські і політичні. До останніх варто віднести Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року № 987-ХІІ [29], Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ [30], Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [31], Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 року № 875-ХІІ [32], Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ [33] та інші.

Дослідження останньої варто розпочати із Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 року, який регламентує специфіку організації, повноважень та порядку діяльності центральних органів виконавчої влади України [34]. Зокрема, цим актом визначено систему центральних органів публічної влади, порядок їхнього утворення, реорганізації та ліквідації, принципи діяльності та організаційно-правові засади діяльності.

При вивченні специфіки місцевих органів публічної влади, до яких віднесено захист прав людини не можна оминати Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, який «відповідно до Конституції України визначає систему та гарантії місцевого самоврядування України, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування» [35]. Із вище наведеними нормативно-правовими актами тісно пов'язані й Закони, в яких визначено засади діяльності працівників апаратів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Серед них Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII [36] та Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07 червня 2001 року №2493-III [37]. Окресленими законами регламентовано правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації громадянами України права на здійснення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі.

Отже, підсумовуючи зазначимо, що нормативно-правове регулювання інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління є важливою складовою сучасного правового порядку, яка включає в себе комплекс правових норм, які визначають права людини, механізми їх захисту та повноваження суб'єктів публічного управління для їхнього забезпечення.

Останнє є доволі динамічним, враховує соціально-політичні обставини здійснення захисту права людини та публічного управління в Україні в певний момент її державотворення та включає в себе конституційні норми, які визначають основні права та свободи людини і гарантують їх захист від дій держави, а також законодавчі акти, які регулюють відносини між суб'єктами публічного управління та встановлюють процедури захисту прав людини. При цьому, окремі аспекти нормативно-правових засад формування та функціонування інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління містять прогалини та колізії, що потребує нагального

вирішення, зокрема, й за допомогою результатів цього дисертаційного дослідження.

2.2. Система органів публічної влади у механізмі забезпечення прав і свобод людини

Система органів публічної влади являє собою сукупність сформованих в законному порядку центральних і місцевих, одноособових і колегіальних суб'єктів владних повноважень, які керуючись Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами реалізують свої повноваження для захисту прав людини.

В процесі здійснення державного управління, система органів публічної влади постійно зіштовхується із трансформаційними перетвореннями, які відбуваються як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі й обумовлюють пошук альтернативних та дієвих елементів та способів діяльності цієї системи для забезпечення ефективного захисту прав людини. Саме тому, система інституцій захисту прав людини в системі публічного управління є динамічною та відображає на собі суспільно-політичні процеси, які відбуваються в державі. Попри це, в будь-якій демократичній державі, існують сталі категорії елементів, які формують систему інституцій, спрямованих на захисту прав людини, незважаючи на будь-які зміни. Серед них варто виділяємо наступні: 1) омбудсмени; 2) органи судової влади; 3) правоохоронні органи; 4) інші суб'єкти публічного управління. Розглянемо кожен із окреслених категорій елементів з урахуванням сучасного виміру формування досліджуваної системи

Виділені адміністративні елементи забезпечення прав і свобод людини поділимо на три групи суб'єктів:

- суб'єкти загальної компетенції: органи, для яких адміністративно-правове забезпечення певного права не є основною функцією;
- суб'єкти спеціальної компетенції: органи, чия основна діяльність спрямована на адміністративно-правове забезпечення реалізації прав і свобод;

- суб'єкти додаткової компетенції: органи, для яких адміністративно-правове забезпечення реалізації права є однією із суміжних функцій [39, с. 53].

Відповідно до цього, інституційний механізм захисту прав людини охоплює діяльність публічних інституцій загальної компетенції, спеціально створених органів влади, а також недержавних організацій. Залежно від конкретного права, складові цього механізму включають відповідні органи державної влади, публічні адміністрації, відповідальні за захист певних прав, недержавних учасників, організаційно-правові зв'язки між суб'єктами владних повноважень, а також відповідні норми, процедури та політики.

До першої групи суб'єктів інституційного механізму публічного управління захисту прав людини належать державні інституції загальної компетенції, такі як Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України. Кабінет Міністрів України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади щодо забезпечення прав і свобод громадян у відповідних сферах. Він встановлює нормативи та обсяги бюджетного фінансування, створює систему кредитно-фінансових, податкових, митних та інших регуляторів, а також затверджує загальнодержавні програми. Зокрема, уряд призначає Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, який представляє Україну в цьому суді [1].

Друга група складається з інституцій, основною метою діяльності яких є забезпечення захисту прав громадян у певних сферах. До них належать: Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Міністерство у справах ветеранів України та Міністерство національної єдності України.

Третю групу становлять органи місцевого самоврядування, правозахисні організації, органи самоорганізації населення, галузеві громадські об'єднання, міжнародні неурядові організації та інші недержавні інституції.

Гарантії відіграють ключову роль у забезпеченні прав і свобод людини та громадянина. Інституційно-організаційні гарантії охоплюють державні та

громадські інституції, наділені законодавчо визначеними функціями та повноваженнями для організації та реалізації юридичного забезпечення прав, свобод і обов'язків громадян. Ці гарантії тісно пов'язані з нормативними актами, які детально регламентують діяльність відповідних інституцій у сфері захисту прав і свобод [22, с.54].

У системі забезпечення та захисту прав і свобод людини та громадянина значну роль відіграє Президент України. Відповідно до статті 102 Конституції України, Президент є гарантом додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина. Для реалізації цих повноважень Президент використовує діяльність підпорядкованих органів та посадових осіб, зокрема Офісу Президента України, Уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації, а також Уповноваженого Президента України з питань безбар'єрності.

Ці структури сприяють посиленню гарантій дотримання прав громадян, діючи в межах своєї компетенції та незалежно від інших державних органів. Вони мають право запитувати та отримувати від державних органів і посадових осіб необхідні документи та матеріали, проводити перевірки діяльності установ, щодо яких є інформація про порушення прав людини. За результатами розгляду звернень або розслідувань відповідні підрозділи роблять висновки та вживають необхідних заходів для відновлення порушених прав.

А в умовах сучасних процесів реформування адміністративної та судової систем в Україні, докорінного перегляду за допомогою втілення Верховенства права потребують моделі взаємовідносин суб'єктів публічної влади із приватними особами, засади правового регулювання публічно-правових відносин, істотно посилюються роль і значення саме досудової форми захисту прав, свобод та інтересів особи.

До позасудових юрисдикційних форм захисту майнових і немайнових прав та законних інтересів фізичних осіб у приватноправовій сфері належать третейські суди, які є недержавним органом для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин. Для врегулювання

адміністративно-правових спорів та справ про адміністративні правопорушення застосовується інститут медіації. Медіація сприяє зосередженню уваги на інтересах і потребах сторін конфлікту, що допомагає досягти консенсусу та забезпечити захист прав людини.

З 15.12.2023 набув чинності Закон України «Про адміністративну процедуру», який впроваджено з метою забезпечення ефективного та якісного рівня законодавчої регламентації процедур зовнішньо-управлінської діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, покликаний впорядкувати адміністративний досудовий порядок вирішення адміністративно-правових спорів адміністративними органами. Вказаний закон дасть змогу переосмислити увесь механізм досудового вирішення спорів, де однією із сторін є орган публічної влади, і впорядкує безліч процедур адміністративного оскарження управлінських рішень влади, що сприятиме розвитку досудових форм захисту прав людини у публічному управлінні [40].

Конституція України (частина друга статті 55), Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» передбачають парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини та громадянина, який здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Зазначені нормативно-правові акти регулюють відносини, що виникають при реалізації прав і свобод людини і громадянина між особою та органами публічної влади [1].

В Україні механізм захисту прав людини реалізується через діяльність різних органів та інституцій. Зокрема, це Комітет Верховної Ради України з прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин, а також інші комітети парламенту, які займаються питаннями забезпечення та захисту прав людини.

Генеральна прокуратура України відповідає за нагляд за дотримання законодавства та представництво інтересів громадян у суді. Інститут адвокатури забезпечує захист, представництво та надання інших видів правової допомоги на професійній основі. Міністерство внутрішніх справ України

здійснює внутрішньовідомчий контроль за дотриманням прав людини у своїй діяльності. Міністерство юстиції України та інші центральні органи виконавчої влади також беруть участь у забезпеченні та захисті прав громадян у межах своєї компетенції.

Правоохоронні органи, такі як Національна поліція, прокуратура та адвокатура, відіграють ключову роль у захисті прав людини в системі публічного управління. Кожен із цих органів, діючи в межах своєї компетенції, сприяє забезпеченню та захисту прав і свобод людини в Україні.

В Україні захист прав військовослужбовців забезпечується через діяльність спеціалізованих установ, зокрема Центрального управління захисту прав військовослужбовців Міністерства оборони України та бюджетної установи «Український ветеранський фонд», що діє під егідою Міністерства у справах ветеранів. Центральне управління захисту прав військовослужбовців, підпорядковане безпосередньо міністру оборони, відповідає за розгляд звернень та скарг військовослужбовців, надання первинної правової допомоги, проведення перевірок та розслідувань порушень їхніх прав та прав членів їхніх сімей. Український ветеранський фонд сприяє розвитку бізнесу та стартапів ветеранів і їхніх родин, підтримує проекти громадських організацій, які працюють з ветеранами, забезпечуючи фінансову та консультаційну підтримку. Таким чином, інституційний механізм захисту прав та інтересів українських військовослужбовців включає діяльність зазначених установ, спрямовану на моніторинг дотримання прав, забезпечення соціальних гарантій, надання медичної допомоги та підтримку в інших важливих аспектах служби.

Одним із провідних засобів забезпечення прав військовослужбовців є функціонування військового омбудсмена. Цей незалежний посадовець контролює дотримання прав військових та їхніх сімей, розглядає скарги, надає первинну правову допомогу, проводить розслідування випадків порушень і працює над усуненням можливих зловживань з боку командування. Особливу увагу він приділяє охороні здоров'я військовослужбовців, контролюючи якість і своєчасність надання медичної допомоги. Інститут військового омбудсмена

інтегрувався в систему публічного управління у сфері захисту прав військових без порушення компетенції та процедур інших органів, доповнюючи існуючі форми контролю та нагляду. Він виступає додатковим, а не альтернативним, засобом захисту прав людини, заповнюючи прогалини та компенсуючи недоліки судових і парламентських механізмів захисту прав військових.

Військовий омбудсмен, виконуючи свої наглядові та правозахисні функції, не лише забезпечує ефективний захист прав військовослужбовців, але й зменшує розбіжності між державними та громадянськими сферами. Він сприяє демократизації національної військової структури, роблячи її більш чутливою до потреб та запитів військових. Це, у свою чергу, призводить до "демократизації" військової бюрократії, яка завдяки його діяльності проявляє більшу увагу, співчуття та турботу до військовослужбовців. Цей правозахисний інститут здатний належним чином демократизувати суспільні відносини, встановлюючи конструктивні взаємодії між військовими та органами влади, борючись із негативними явищами як у сфері військового, так і публічного управління загалом. Завдяки безпосередній близькості до проблем військовослужбовців та повноваженням "посередника", військовий омбудсмен краще пристосований до вирішення конфліктних ситуацій під час війни, ніж традиційні цивільні правозахисні інституції [41].

Права людини під час збройних конфліктів є фундаментальною цінністю сучасного суспільства. Їх захист та гарантії непорушності закріплені як у конституційних актах, так і в нормативно-правових документах. Під час воєнного стану особлива увага приділяється дотриманню прав людини, що не лише свідчить про високий рівень демократичності держави, але й підкреслює визнання особистості як найвищої соціальної цінності та національного пріоритету. У пункті 5 частини першої статті 6 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [42] наведено перелік конституційних прав і свобод, які можуть бути тимчасово обмежені під час воєнного стану, із зазначенням строку їх дії. Відповідно до Указу Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» [43], передбачено можливість тимчасового обмеження конституційних прав і свобод громадян,

зокрема тих, що закріплені у статтях 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, на період дії воєнного стану.

Таким чином, обмеження прав і свобод громадян під час воєнного стану мають чітко визначений обсяг і строк дії. Варто розрізняти обмеження прав людини, які здійснюються державою або іншими суб'єктами з легітимною метою, такою як забезпечення безпеки, охорона громадського порядку, захист здоров'я населення чи прав інших осіб, від порушень прав людини, які є недопустимими. Обмеження прав повинні бути пропорційними та обґрунтованими конкретними обставинами, тоді як порушення прав людини завжди є неприпустимими. Важливо підтримувати баланс між необхідністю таких обмежень та захистом фундаментальних прав і свобод громадян у суспільстві [44].

В контексті даного дисертаційного дослідження на особливу увагу заслуговує саме Координаційний центр з надання правничої допомоги, який згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 06 червня 2012 року № 504, є державною установою і належить до сфери управління Мін'юсту [45].

Координаційний центр виконує низку повноважень. Перш за все, забезпечує координацію роботи між різними органами та установами, які надають правову допомогу – це дозволяє ефективно використовувати ресурси та уникнути дублювання роботи, швидко та ефективно вирішувати правові питання. Друге, забезпечує контроль за якістю надання правової допомоги шляхом встановлення стандартів та критеріїв, якими повинні керуватися органи та установи, що надають правову допомогу. Такий контроль дозволяє забезпечити якісне та професійне надання правової допомоги, що є важливим для захисту прав людини. Крім того, Координаційний центр забезпечує інформаційну підтримку для тих, хто потребує правової допомоги, надаючи інформацію про доступні послуги та процедури отримання правової допомоги, що дозволяє громадянам бути освіченими та свідомими щодо своїх прав та можливостей. Нарешті, він є важливим інструментом для розвитку правової культури в суспільстві, оскільки сприяє підвищенню правової свідомості та

забезпечує доступ до правової допомоги для всіх шарів населення, незалежно від їх соціального статусу чи матеріального стану.

Наступними суб'єктами публічного управління, до повноважень якого належить захист прав людини є Центри національних меншин (спільнот) України, які створено з метою «сприяння збереженню культурної самобутності національних меншин (спільнот) України, збалансованого врахування інтересів осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України, сприяння діяльності громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України».

Останні утворюються міськими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування на підставі спільного рішення останніх про створення такого Центру за зверненням громадських об'єднань національних меншин (спільнот) України.

2.3. Механізми публічного управління в системі захисту та підтримки ВПО у Білоцерківській МТГ

Негативні події, які останніми роками сколихнули Україну, зумовили значне збільшення кількості населення країни, які опинилися у складних життєвих обставинах (СЖО). Зокрема значна частина населення опинилися у ситуації, які потребували негайної зміни місця проживання, що зумовило потребу в захисті, допомозі та підтримці означеної категорії осіб як матеріальної, фінансової, соціально-психологічної тощо.

У Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» зазначається, що внутрішньо переміщена особа є «...громадянином України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства,

порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру...» [46].

У Керівних принципах УВКБ ООН з питань переміщення осіб саме в середині країни, означені особи, визначаються як «...люди або групи таких людей, що були змушені були рятуватися втечею або покинути свої домівки або місця проживання, через або щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, ситуації насильства, порушень прав людини або стихійних лих, техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаний державний кордон своєї країни...» [47].

Відповідно до статистики, яка оприлюднена Інформаційно-обчислювальним центром Міністерства соціальної політики, станом на жовтень місяць 2024 року кількість переселенців в Україні становить понад 4,6 млн осіб (найбільше внутрішньо переміщених осіб зареєстровано у Донецькій та Харківській областях). Так, станом на 22 жовтня 2024 року в Україні офіційно зареєстровано 4 646 735 внутрішньо переміщених осіб.

Серед них 59,9 % складають жінки (2 782 325), 40,1 % – чоловіки (1 864 410 осіб). Також серед внутрішніх переселенців зареєстровано близько 906 тисяч дітей [48].

Для порівняння, станом до 24 лютого 2022 р. в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб було зареєстровано 1 470 072 внутрішньо переміщених осіб [48].

Систематичне зростання кількості населення з числа внутрішньо переміщених осіб спричинило значне навантаження на соціальну інфраструктуру, та викликало потребу в оптимізації й інтенсифікації діяльності закладів соціальної сфери, нормативно-правового врегулювання зазначеної проблеми. У зв'язку з цим державна влада відреагувала на проблему, в результаті чого уведено в дію низку законодавчих документів [49, с. 136].

Основним нормативно-правовим актом, що регулює права та обов'язки ВПО; порядок їх реєстрації, соціального захисту та отримання допомоги; спеціальні умови для працевлаштування, медичного обслуговування та освіти

тощо, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [46], який став основою у напрямку вирішення проблем внутрішньо-переміщених осіб та забезпечення їх необхідним доступом до своїх нагальних потреб (зокрема житлом, харчуванням, медичною допомогою та освітою). Також важливу роль відіграють Постанови Кабінету Міністрів України, які деталізують механізми надання допомоги та підтримки означеній категорії осіб [46].

Враховуючи той факт, що внутрішньо переміщені особи є однією з найуразливіших категорій населення, тому дана категорія потребує комплексної державної допомоги та підтримки.

Законом України «Про соціальні послуги» (2019) визначено порядок надання соціальних послуг для потребуючих сімей та осіб, та спрямований на запобігання, подолання або мінімізацію негативних наслідків складних життєвих обставин, зокрема викликані війною [50].

Для забезпечення надання соціальної підтримки внутрішньо переміщеним особам було прийнято Постанову КМУ № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» [49, с. 136–37]. Проте, згадана Постанова втрачає чинність у зв'язку із прийняттям Постанови КМУ № 332 від 20.03.2022 р. «Про деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» [51].

Відповідно до зазначеної Постанови затверджено «Порядок надання допомоги внутрішньо переміщеним особам», в якому говориться, що «...право на отримання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам мають особи, які: перемістилися (повторно перемістилися) з територій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих; особи у яких житло зруйноване або непридатне для проживання; діти, які народилися у внутрішньо переміщеної особи, відомості про яких включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб...» [51].

Як зазначається у «Порядку надання допомоги внутрішньо переміщеним особам», допомога призначається на шість місяців на сім'ю, яка вперше звернулася за призначенням допомоги, та виплачується щомісяця одному з членів сім'ї у такому розмірі: для осіб з інвалідністю та дітей – 3000 гривень; для інших осіб – 2000 гривень [51].

Допомога призначається на кожного члена сім'ї, відомості про якого включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб [51].

Згідно з Постановою КМУ № 94 від 26.01.2024 р. «Про деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб» «...виплата допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам продовжується автоматично з 1 лютого 2024 р. на один місяць без додаткового звернення для осіб, у яких у січні 2024 р. закінчився шестимісячний період отримання такої допомоги...» [49].

Варто зазначити, що до 2022 року основним напрямом державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб досягалася через усунення перешкод у реалізації їх прав та свобод, забезпечення доступу до адміністративних, соціальних, культурних та інших послуг, а також створення умов для розвитку потенціалу та посилення спроможності приймаючих територіальних громад. Проте починаючи вже з 24 лютого 2022 р. перед громадянами та державою в цілому постали нові виклики, які викликані повномасштабним вторгненням Росії, внаслідок чого спостерігається постійне збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб [48].

Підкреслимо, що значна частина заходів, які вживалися державною владою до того часу, не повною мірою відповідали тодішній поточній ситуації. У зв'язку з цим постало нагальне завдання перед державою щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб – прийняття коротко- та середньострокових рішень, спрямованих на впровадження ефективних механізмів задоволення базових потреб людини та забезпечення доступу до послуг, посилення здатності громад щодо сприяння в адаптації внутрішньо переміщених осіб та ефективного реагування на нові виклики, раціонального

використання ресурсів громад і бюджетів на усіх рівнях, а також підтримка осіб, які мають намір повернутися до покинутого місця проживання [48].

Частково вирішити проблему забезпечення прав та інтересів ВПО покладено на Постанову Кабінету Міністрів України № 812 від 04.08.2023 р. «Про затвердження Типового положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб» [52]. Це ключовий документ, який визначає:

- статус та мету Ради ВПО;
- принципи діяльності (відкритість, підзвітність, інклюзивність);
- склад та порядок формування;
- повноваження Ради;
- механізми взаємодії з органами влади.

Нами досліджено діяльність Ради з питань ВПО при Білоцерківській міській раді [53]. Консультативна рада відіграє ключову роль у формуванні стратегій та програм інтеграції ВПО. В Білоцерківській громаді саме Рада з питань ВПО була одним із ініціаторів розробки Міської програми інтеграції ВПО на 2024–2026 роки (Додаток А). Програма інтеграції внутрішньо переміщених осіб на 2024–2026 роки є ключовим інструментом місцевої політики Білоцерківської громади у сфері підтримки ВПО. Вона охоплює широкий спектр соціальних, освітніх, реабілітаційних, культурних та інтеграційних заходів і спрямована на створення умов для адаптації переміщених осіб до життя в громаді. Реалізація Програми здійснюється Управлінням соціального захисту населення Білоцерківської міської ради у співпраці з Радою з питань ВПО, структурними підрозділами міської ради та громадськими організаціями.

У Білоцерківській громаді проживає понад 15500 внутрішньо переміщених осіб. Серед них є й переселенці з міст, зокрема Маріуполя: 184 родини, що становить 308 осіб. Це значно більше, ніж у перші місяці повномасштабної війни: раніше, у липні 2022 року, лише у Білій Церкві було зареєстровано 8 664 ВПО (з них 2 322 дитини), а загалом з 2014 року у громаді на обліку перебувало 12394 ВПО (таблиця 2.1) [53].

Кількість внутрішньо переміщених осіб у Білоцерківській МТГ

Рік	Кількість ВПО (осіб)
2022	23 000
2023	18 200
2024	16 500
2025 (початок року)	15 500

В Білоцерківській міській територіальній громаді консультативно-дорадчий орган — Рада з питань внутрішньо переміщених осіб — став інституційним елементом реалізації державної політики на місцевому рівні. Вона створена відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 812 та наділена такими функціями:

- участь у формуванні місцевих програм;
- підготовка рекомендацій і пропозицій;
- моніторинг виконання рішень у сфері ВПО;
- налагодження партнерств;
- ініціювання заходів та інструментів підтримки.

Особливістю Білоцерківської Ради ВПО є те, що вона була створена не як формальність, а на основі реальної потреби громади, з активним залученням ВПО, громадських організацій (зокрема ГО «Сонях») та структурних підрозділів міської ради. Це надало їй реальний вплив та ефективність у комунікації з владою[53].

Рада з питань внутрішньо переміщених осіб при Білоцерківській міській раді є консультативно-дорадчим органом, створеним з метою забезпечення участі ВПО у формуванні та реалізації місцевої політики, спрямованої на захист їхніх прав, свобод, сприяння адаптації та інтеграції в Білоцерківську міську територіальну громаду.

Рішенням Білоцерківської міської ради № 4502-44-VIII від 20 вересня 2023 року було утворено Раду з питань ВПО та затверджено Положення про її діяльність (додатки Б, В). Білоцерківська громада стала однією з перших у Київській області, що створила таку інституцію відповідно до оновлених

урядових вимог, що забезпечило високий рівень інституційної готовності громади до роботи з переміщеними особами.

Відповідно до Положення, склад Ради формується у кількості 18 осіб, з яких:

- 6 представників органів місцевого самоврядування, у тому числі структурних підрозділів міської ради (УСЗН, Служба у справах дітей, УОЗ, УОН, ДЖКГ, Управління економіки);

- 9 внутрішньо переміщених осіб, місцем фактичного проживання яких є Білоцерківська громада;

- 3 представники громадських об'єднань, що працюють у сфері захисту прав ВПО [53].

Таке формування забезпечує баланс між владою, громадськістю та самими ВПО, що відповідає міжнародним принципам інклюзивності та участі спільнот.

Кандидати до складу Ради з-поміж ВПО та громадських організацій подають пакет документів, що включає заяву, копії документів, мотиваційний лист та довідку ВПО. У разі перевищення кількості кандидатів проводяться консультації між претендентами, що завершується узгодженим протоколом — це демократична процедура, яка мінімізує конфлікти та забезпечує прозоре формування складу.

Рада має чітко визначену внутрішню структуру[53], яка включає:

- Голову Ради – організовує діяльність, керує засіданнями, представляє Раду у взаємодії з органами влади, підписує протоколи, ініціює заходи.

- Заступника голови – координує виконання плану роботи, організовує дослідження громадської думки, заміщує голову за потреби.

- Секретаря Ради – веде документацію, забезпечує підготовку матеріалів, інформує членів Ради, підписує протоколи.

Члени Ради працюють на громадських засадах та мають право брати участь у робочих групах, голосувати, ініціювати питання та ознайомлюватися з усіма матеріалами.

Завдання Ради повністю відповідають урядовим вимогам і враховують потреби громади. Вони включають:

1. Участь у формуванні політики щодо ВПО. Рада готує пропозиції: до місцевих програм підтримки, до рішень міської ради та виконкому, щодо удосконалення соціальних послуг.

2. Сприяння реалізації прав ВПО, зокрема щодо: соціального захисту, правового захисту, психологічної та правової допомоги, житлових питань, працевлаштування.

3. Підтримка інтеграції та адаптації ВПО, Рада сприяє: організації заходів, консультаційних послуг, програм залучення ВПО, міжсекторальним партнерствам.

4. Моніторинг та аналіз ефективності політик, Рада здійснює аналіз: виконання програм, реалізації заходів, дотримання норм законодавства, звернень ВПО.

5. Представництво та комунікація, Рада взаємодіє з: органами влади; закладами освіти та охорони здоров'я; соціальними службами; громадськими організаціями; міжнародними партнерами (MOM, UNHCR, USAID тощо).

6. Залучення інвестицій і ресурсів, зокрема, одним із завдань Ради є участь у проєктах, які сприяють розвитку громади та покращують умови проживання ВПО.

До повноважень, визначених Положенням, належать:

- підготовка проєктів рішень та пропозицій;
- аналіз ефективності місцевої політики;
- ініціювання засідань, робочих груп, консультацій;
- отримання інформації від структурних підрозділів міської ради;
- розгляд звернень ВПО;
- взаємодія з іншими консультативно-дорадчими органами;
- організація інформаційних та просвітницьких заходів.

Формат роботи — регулярні засідання (не рідше ніж раз на квартал) та позачергові засідання за ініціативою голови або третини складу.

Рада у Білоцерківській МТГ має низку особливостей, що вирізняють її серед інших громад [53]:

1. Створена за ініціативи самої спільноти ВПО, а не формально для виконання вимог постанови — це посилило її легітимність.

2. Активна участь ГО «Сонях» у роботі Ради та реалізації заходів, що забезпечило сталість проєктної діяльності.

3. Системна співпраця з міжнародними організаціями, зокрема у межах проєктів МОМ «Життєздатність+».

4. Підготовка власних ініціатив, включаючи заходи для дітей, молоді, підтримку осіб з інвалідністю, консультаційні проєкти.

5. Участь у розробці Міської програми інтеграції ВПО на 2024–2026 роки, що є важливим досягненням Ради.

Таким чином, Рада з питань ВПО при Білоцерківській міській раді виступає ефективним механізмом взаємодії органів місцевого самоврядування та внутрішньо переміщених осіб, забезпечуючи представництво інтересів, участь у місцевому врядуванні, координацію програм та інституційну сталість політики інтеграції ВПО.

Ефективність діяльності Ради з питань внутрішньо переміщених осіб у Білоцерківській міській територіальній громаді значною мірою визначається якістю міжвідомчої координації та розбудованою мережею партнерств. Інституційна взаємодія включає органи місцевого самоврядування, комунальні підприємства, громадські організації, благодійні фонди та міжнародні структури, що дозволяє комплексно реагувати на потреби ВПО (таблиця 2.2) [53].

4. Пріоритетні напрями співпраці Ради ВПО. На основі аналізу можна виділити ключові стратегічні напрями, на яких зосереджена діяльність Ради:

1. Житлові рішення – створення тимчасового та соціального житла для ВПО.

2. Професійна адаптація та працевлаштування – у партнерстві з МОМ та місцевими роботодавцями.

Партнери Ради з питань внутрішньо переміщених осіб у Білоцерківській міській територіальній громаді

Організація	Роль та внесок
Міжнародна організація з міграції (МОМ)	Психологічна підтримка, тренінги, правова допомога
ГО «КримSOS»	Матеріальна допомога, соціальний супровід
БФ «Право на захист»	Юридичні консультації, захист прав ВПО
ГО «Правова Єдність»	Правовий супровід, консультації
УСЗН БМР	Соціальні послуги, адміністрування Програми
КП «Агенція стратегічного розвитку»	Інформаційна підтримка, комунікація
Управління освіти	Підтримка дітей ВПО, освітні заходи

3. Соціальний супровід сімей з дітьми – тісна співпраця з «СОС Дитяче Містечко».

4. Правова допомога – з боку «Право на захист», «Правової Єдності», «КримСОС».

5. Гуманітарна підтримка – співпраця з Червоним Хрестом та іншими БФ.

6. Інтеграційні та психологічні програми – разом з ГО «Сонях» і партнерами.

У цілому, механізми взаємодії Ради ВПО у Білоцерківській громаді можна оцінити як розвинені, комплексні та ефективні, а модель партнерств — як одну з найсильніших складових локальної системи – Центру підтримки ВПО (Додаток Г). Основні напрями роботи Центру підтримки ВПО в м. Біла Церква подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Основні напрями роботи Центру підтримки ВПО

Напрямок	Зміст роботи
Адміністративний супровід	Прийом громадян, ведення запису, довідкова інформація
Правові консультації	Юридичний супровід (Правова Єдність, Право на захист)
Психологічна підтримка	Індивідуальні консультації, групові заняття
Соціальний супровід	Надання інформації про соціальні послуги
Професійна адаптація	Тренінги, консультації зі служби зайнятості
Інтеграційні заходи	Тренінги, групові зустрічі, заходи згуртованості
Робота з дітьми	Дитяча кімната, дитячі заходи

Просторова та функціональна структура Центру ВПО подана в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Інфраструктурні компоненти Центру ВПО

Елемент	Характеристика
Офіс Ради ВПО	Окреме робоче приміщення для членів Ради
Юридичний кабінет	Консультації від партнерських ГО
Психологічний кабінет	Робота психологів громади та МОМ
Дитяча кімната	Простір для дітей під час консультацій батьків
Зал на 30 осіб	Тренінги, групові заходи, освітні заходи
Ресепшн Центру	Реєстрація, інформаційний супровід

Вона включає [53]:

- Відділ по роботі ВПО – підрозділ УСЗН БМР зі штатом з 7 осіб.
- офіс Ради з питань ВПО, що забезпечує роботу консультативно-дорадчого органу, проведення засідань, робочих груп, опрацювання пропозицій та комунікацію з громадськістю;
- кабінет правових консультацій, де юристи ГО «Правова Єдність», БФ «Право на захист» і фахівці УСЗН надають підтримку з питань документування, соціального забезпечення, прав людини, орендних відносин та трудового законодавства;
- кабінет психологічних консультацій, у якому працюють психологи громади та фахівці, залучені Міжнародною організацією міграції, забезпечуючи індивідуальні консультації та первинну психологічну підтримку;
- дитячу кімнату, що дає можливість батькам із дітьми безперешкодно брати участь у консультаціях та заходах;
- зал для групових заходів місткістю до 30 осіб, який використовується для тренінгів, інтеграційних зустрічей, професійної адаптації, освітніх семінарів, психологічних груп підтримки, культурних ініціатив та консультацій міжнародних організацій.

Центр ВПО створено як простір синергії між органами влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. У межах Центру системно працюють:

- ГО «СОНЯХ»,
- Міжнародна організація міграції (МОМ),
- БФ «Рокада»,
- ГО «КримSOS»,
- Благодійний фонд «Право на захист»,
- ГО «Правова Єдність»,
- інші громадські та волонтерські ініціативи.

Це забезпечує комплексний супровід від юридичної допомоги до професійної адаптації, психологічної підтримки, гуманітарного реагування та організації дозвілля.

Крім того, Центр функціонує як громадський простір, відкритий для будь-якої неурядової організації, що опікується питаннями ВПО. Завдяки цьому в громаді формується сталий майданчик для співпраці, комунікації та участі ВПО у місцевому житті.

Загалом створення Центру ВПО значно посилило інституційну спроможність Білоцерківської громади у сфері правової та соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб. Він став невід'ємним елементом системи місцевої політики, що дозволяє ефективно поєднувати ресурси влади, громадського сектору та міжнародних організацій, забезпечуючи комплексний і людиноорієнтований підхід до розв'язання проблем ВПО.

Висновки до розділу 2

1. Встановлено, що особливостями механізму публічного управління захисту прав людини є: багаторівневність управлінської діяльності, впровадження принципів належного врядування, активна участь громадських організацій; стійкість до сучасних викликів і загроз, адаптивність до воєнного стану. Класифікація інституційних механізмів захисту прав можлива за критеріями повноважень суб'єктів, що здійснюють захист прав; видами прав людини; категоріями осіб, що потребують захисту того чи іншого права, за формами контролю дотримання прав людини з боку публічних чи громадських інституцій, рівнями системи публічного управління: національний, регіональний та місцевий.

2. Виділено адміністративні елементи забезпечення прав і свобод людини, які поділено на три групи суб'єктів:

- суб'єкти загальної компетенції: органи, для яких адміністративно-правове забезпечення певного права не є основною функцією;
- суб'єкти спеціальної компетенції: органи, чия основна діяльність спрямована на адміністративно-правове забезпечення реалізації прав і свобод;
- суб'єкти додаткової компетенції: органи, для яких адміністративно-правове забезпечення реалізації права є однією із суміжних функцій.

3. Відповідно до цього, інституційний механізм захисту прав людини охоплює діяльність публічних інституцій загальної компетенції, спеціально створених органів влади, а також недержавних організацій. Залежно від конкретного права, складові цього механізму включають відповідні органи державної влади, публічні адміністрації, відповідальні за захист певних прав, недержавних учасників, організаційно-правові зв'язки між суб'єктами владних повноважень, а також відповідні норми, процедури та політики.

4. Встановлено, що негативні події, які останніми роками сколихнули Україну, зумовили значне збільшення кількості населення країни, які опинилися у складних життєвих обставинах. Зокрема значна частина населення опинилися у ситуації, які потребували негайної зміни місця проживання, що зумовило потребу в захисті, допомозі та підтримці означеної

категорії осіб як матеріальної, фінансової, соціально-психологічної тощо. Відповідно до статистики, яка оприлюднена Інформаційно-обчислювальним центром Міністерства соціальної політики, станом на жовтень місяць 2024 року кількість переселенців в Україні становить понад 4,6 млн осіб. Згідно дослідження, у Білоцерківській громаді проживає понад 15500 внутрішньо переміщених осіб. Серед них є й переселенці з міст, зокрема Маріуполя: 184 родини, що становить 308 осіб. Це значно більше, ніж у перші місяці повномасштабної війни: раніше, у липні 2022 року, лише у Білій Церкві було зареєстровано 8 664 ВПО (з них 2 322 дитини). Рада з питань внутрішньо переміщених осіб при Білоцерківській міській раді є консультативно-дорадчим органом, створеним з метою забезпечення участі ВПО у формуванні та реалізації місцевої політики, спрямованої на захист їхніх прав, свобод, сприяння адаптації та інтеграції в Білоцерківську міську територіальну громаду.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Впровадження європейського досвіду формування механізму публічного управління захистом прав людини в Україні

Україна, як країна, що прагне до європейської інтеграції, має не лише виконувати стандарти та вимоги Європейського Союзу, але й забезпечувати ефективний захист прав людини в системі публічного управління. Одним з ключових інструментів для досягнення цієї мети є модернізація механізму публічного управління захистом прав людини.

З моменту свого заснування Європейський Союз віддавав пріоритетний статус захисту прав людини як однієї із основних цінностей його світогляду. Дійсно, відповідно до статті 2 Договору про Європейський Союз: «Союз заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин» [54]. Ці цінності тісно пов'язані між собою та керують внутрішніми та зовнішніми діями ЄС.

Діяльність ЄС у цій сфері ґрунтується на договорах ЄС і Хартії основних прав ЄС, яка має таку ж цінність, що й договори. Хартія закріплює основні права, якими користуються люди в ЄС. Це сучасний і комплексний інструмент, який захищає та підтримує права і свободи людей у світлі змін у суспільстві, соціального прогресу та науково-технічного розвитку. Хартія застосовується в поєднанні з національними та міжнародними системами захисту основних прав, включаючи Європейську конвенцію з прав людини.

Держави європейського регіону прийняли конституції, інші закони та заходи, які офіційно захищають права людини. Згідно з цими законами та відповідно до міжнародних зобов'язань щодо прав людини, викладених у Міжнародному біллі про права (Загальна декларація прав людини,

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права) та згідно з основними договорами про права людини, національні органи влади несуть відповідальність і зобов'язані поважати, захищати та виконувати права людини, а також забезпечувати ефективну систему захисту прав людини на національному рівні, яка повинна включати політичні, адміністративні, квазісудові та судові канали.

Доповнюючи національні законодавчі рамки, заходи, стандарти, механізми та процедури існують на регіональному рівні, щоб допомогти гарантувати, що міжнародні стандарти прав людини справді поважаються, впроваджуються та виконуються на всьому континенті.

Щоб посилити захист прав людини, зробивши ці права більш видимими та чіткими для людей у 27 державах-членах ЄС, ЄС прийняв Хартію основних прав, яка доповнює та застосовується разом із національними та міжнародними правами людини. системи захисту прав [55]. З 2009 року Хартія має обов'язкову силу. Вона адресована установам і органам ЄС у всіх їхніх діях, а також національним органам влади держав-членів ЄС, коли вони імплементують право ЄС. Хартія охоплює широкий спектр прав і принципів, оскільки вони є результатом конституційних традицій і міжнародних зобов'язань, спільних для держав-членів. Хартія, зокрема, призначена для тлумачення та застосування відповідно до Європейської конвенції з прав людини, яку готується підписати сам Європейський Союз. Права, закріплені в Хартії, включають громадянські та політичні права, такі як право на життя, свободу, гідність, недискримінацію або свободу вираження поглядів, а також низку соціальних та економічних прав і прав «третього покоління», таких як захист даних, гарантії щодо біоетики чи прозорого адміністрування [38].

На сьогодні в ЄС існує два основних напрямки політики та дій у сфері прав людини. Один із них – просування прав людини в усьому світі, а інший – захист основних прав людини для громадян ЄС.

ЄС розробив велику кількість законодавства, яке слугує захисту та просуванню прав людини. Ці закони охоплюють різні сфери, зокрема заборону

дискримінації, конфіденційність, право на притулок, захист даних, права працівників тощо. Держави-члени ЄС зобов'язані імплементувати та виконувати ці закони, і ЄС активно стежить за їх дотриманням, а також, загалом, за дотриманням Хартії основних прав у зв'язку з імплементацією законів і політики ЄС. Якщо виникають системні проблеми, ЄС (зокрема, Європейська комісія) може ініціювати провадження щодо порушення, щоб спонукати національні органи влади припинити та виправити порушення, як частину свого зобов'язання щодо дотримання стандартів прав людини в державах-членах.

Якщо їхні права згідно із законодавством ЄС, у тому числі їхні права людини, порушуються, особи можуть шукати засоби правового захисту через національні суди. Суд ЄС, який засідає в Люксембурзі, відіграє ключову роль у забезпеченні того, щоб законодавство ЄС, у тому числі Хартія основних прав, тлумачилось і застосовувалося однаково в кожній державі-члені ЄС і щоб країни та установи ЄС дотримувалися це.

ЄС має незалежну агенцію ЄС, яка займається просуванням прав людини в ЄС, Агентство ЄС з основних прав. Взаємодіючи з широким колом зацікавлених сторін від місцевого до міжнародного рівня, Агентство ЄС з основних прав надає експертні поради особам, які приймають політики та рішення, а також регулярно проводить дослідження, збирає дані та публікує звіти з різних питань прав людини. Пропонуючи науково обґрунтовану інформацію та експертні поради, Агентство ЄС з основних прав допомагає інституціям ЄС та державам-членам у кращому просуванні та захисті прав людини в ЄС [38].

Також ЄС веде діалоги з прав людини з понад 40 країнами, що не входять до ЄС. Деякі діалоги мають загальний характер, заснований на договорах, угодах і конвенціях, тоді як інші структуровані таким чином, щоб зосередитися виключно на правах людини. Існують також спеціальні діалоги, які поширюються на теми, пов'язані зі спільною зовнішньою політикою та політикою безпеки, а також діалоги в контексті особливих відносин, які поділяються на широко збігаються погляди.

Цілі таких діалогів визначаються в кожному конкретному випадку й можуть включати обговорення та співпрацю з питань прав людини в багатонаціональних організаціях, таких як ООН, або збір інформації та реєстрацію занепокоєння з питань прав людини.

Пріоритетними питаннями для обговорення в рамках діалогу з прав людини є: імплементація міжнародних документів з прав людини; боротьба зі смертною карою, катуваннями та іншими видами жорстокого поводження, усіма формами дискримінації; права дітей (зокрема під час збройних конфліктів); права жінок; свобода самовираження; роль громадянського суспільства та захист правозахисників; міжнародне співробітництво у сфері міжнародного правосуддя (особливо з Міжнародним кримінальним судом); сприяння демократизації та доброму управлінню; запобігання конфліктам і верховенство права [56].

Досліджуючи європейські стандарти функціонування інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління, варто зауважити, що останні включають як загальні засади практичної діяльності щодо захисту прав громадян, так і функціональну специфіку створення та функціонування профільних органів публічної влади. Як правило, такі стандарти визначаються профільних у Директивах Ради ЄС.

В контексті даного дослідження, на нашу думку, особливу увагу слід звернути на стандарти діяльності органів з питань рівності у сфері рівного ставлення до осіб незалежно від їхнього расового чи етнічного походження, рівного ставлення в питаннях працевлаштування та занять для осіб незалежно від їх релігії чи переконань, інвалідності, віку чи сексуальної орієнтації, рівного ставлення до жінок та чоловіків у питаннях соціального забезпечення та доступу до товарів і послуг і їх постачання, які прийнято у травні 2024 року.

Органи з питань рівності є державними установами, які сприяють і захищають рівне ставлення шляхом надання незалежної допомоги жертвам дискримінації, проведення незалежних опитувань, публікації незалежних звітів і надання рекомендацій з питань, пов'язаних з дискримінацією.

Згідно з приписами Директиви Ради ЄС від 07 травня 2024 року №2024/1499 держави-члени повинні призначити один або більше органів для виконання повноважень, викладених у цій Директиві [38]. Держави-члени можуть розподілити повноваження між декількома органами з питань рівності, наприклад, довіривши одному органу запобігання дискримінації, сприяння рівному поводженню та допомогу жертвам дискримінації, а іншому – функції прийняття рішень. Ця Директива не повинна завдавати шкоди повноваженням інспекцій праці чи інших правоохоронних органів, а також автономії та ролі соціальних партнерів.

Органи з питань рівності можуть ефективно виконувати свою роль, лише якщо вони здатні діяти повністю незалежно, не піддаючись будь-якому зовнішньому впливу. З цією метою держави-члени повинні вжити ряд заходів, які сприятимуть незалежності органів з питань рівності. Органи з питань рівності, які здійснюють компетенцію, викладену в цій Директиві, можуть бути частиною міністерства або іншої організаційної одиниці, за умови наявності необхідних гарантій для забезпечення виконання своїх завдань незалежно від політичного, фінансового, релігійного чи будь-якого іншого впливу. Зокрема, виконуючи свої завдання та здійснюючи свою компетенцію, органи з питань рівності повинні зберігати свою незалежність щодо будь-якого зовнішнього впливу, прямого чи непрямого, утримуючись від пошуку чи отримання вказівок від будь-кого. Відповідно до цілей цієї Директиви та в межах застосовної правової бази органи з питань рівності повинні мати можливість розпоряджатися своїми власними фінансовими та іншими ресурсами, у тому числі шляхом відбору та управління власним персоналом, а також мати можливість встановлювати власні пріоритети. Співробітники, які обіймають керівні чи керівні посади, постійні чи тимчасові, наприклад голова або заступник голови органу з питань рівності та, де це можливо, члени керівної ради, повинні бути незалежними, відповідати кваліфікації для своєї посади та відбиратися через прозорий процес. Прозорість у цьому процесі можна забезпечити, наприклад, публічною публікацією оголошень про вакансії.

Важливо також, щоб розподіл фінансових ресурсів залишався стабільним, планувався на багаторічній основі та дозволяв органам з питань рівності покривати витрати, які важко передбачити, наприклад, у разі збільшення кількості скарг, витрат на судові процеси та використання автоматизовані системи. Ключовим є звернення уваги на можливості та ризики, пов'язані з використанням автоматизованих систем, зокрема штучного інтелекту. Зокрема, органи з питань рівності повинні бути оснащені відповідними людськими та технічними ресурсами. Ці ресурси мають, зокрема, дозволити органам з питань рівності використовувати автоматизовані системи для своєї роботи, з одного боку, і оцінювати такі системи щодо їх відповідності правилам недискримінації, з іншого боку. Якщо орган з питань рівності є частиною багатомандатного органу, необхідно забезпечити ресурси, необхідні для виконання його повноважень з питань рівності [57].

Аналіз вище наведених положень, на нашу думку, дає змогу визначити три ключових напрямки перспектив модернізації інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління в Україні в контексті євроінтеграційних процесів:

- забезпечення незалежності органів публічної влади до повноважень яких віднесено захист прав людини;
- формування належної внутрішньої організації органів публічної влади до повноважень яких віднесено захист прав людини;
- наявність достатнього фінансування органів публічної влади до повноважень яких віднесено захист прав людини.

Так, в органах судової влади, як і в інших органах владних повноважень, що були предметом нашого розгляду, на сьогодні доволі гострою є проблема недостатності фінансового забезпечення. В судах це насамперед проявляється у неналежному фінансовому забезпеченні працівників апарату судів та фактичній відсутності можливостей останніх реалізовувати матеріально-соціальні потреби, а також відсутності належного матеріально-технічного забезпечення для реалізації ними своїх обов'язків. Останнє ускладнює процес здійснення правосуддя судьями, оскільки банально через відсутність

матеріальних засобів для повідомлення учасників судового процесу, на працівників суду покладаються нові обов'язки щодо здійснення таких повідомлень. Останнє в свою чергу призводить до додаткової завантаженості працівників, яка неспіврозмірна із їхньою заробітною платою, адже їх оклади не дотягують до мінімальної заробітної плати (за умови відсутності вислуги років). Постійна зміна кадрів та відсутність необхідної матеріально-технічної бази негативно впливає на роботу суддів та здійснення ними правосуддя, тому вказана проблема має вирішуватись системно шляхом збільшення фінансування судів, з якого лєвова частина має йти на підвищення заробітних плат працівників апарату.

Попри все, Україна прагне відповідати європейським стандартам, в тому числі щодо захисту прав національних меншин і одним із важливих кроків на шляху захисту прав національних меншин (спільнот) стало затвердження Державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті» до 2034 року. Метою цієї програми є зміцнення соціальної стійкості, згуртованості та єдності українського суспільства шляхом поступового виконання завдань для захисту прав національних меншин та гармонічного їхнього спів проживання із титульною нацією [58]. Висловлюємо сподівання, що в ході її реалізації буде досягнуто балансу між національною безпекою, інтересами титульної нації та захистом прав національних меншин.

3.2. Зарубіжний досвід у реформуванні інституту омбудсмена в Україні

У контексті глобалізації та зростаючої уваги до прав людини на міжнародному рівні, інститут омбудсмена набуває особливого значення як ефективний механізм забезпечення захисту громадянських, політичних, соціальних та економічних прав. В багатьох країнах світу цей інститут демонструє високу ефективність у вирішенні конфліктів між державою та громадянами, сприяючи таким чином зміцненню демократії та верховенства права. Водночас, досвід кожної країни у формуванні та функціонуванні

омбудсмена є унікальним, відбиваючи специфіку національної правової системи, історичний розвиток, культурні та соціальні особливості.

Для України, країни, яка переживає період інтенсивних реформ та прагне інтеграції в Європейський Союз, вивчення зарубіжного досвіду щодо інституту омбудсмена є актуальним і нагальним завданням. Проблема полягає в тому, що, незважаючи на значний потенціал цього інституту, в Україні він все ще не розкриває своїх можливостей у повній мірі. Це обумовлено низкою факторів: від недостатньої правової бази та обмежених повноважень до недоліків у взаємодії з громадськістю та іншими органами державної влади.

Зарубіжний досвід показує, що ефективність інституту омбудсмена значною мірою залежить від його незалежності, як фінансової, так і організаційної, а також від наявності широких повноважень для проведення розслідувань. Наприклад, у країнах з добре розвинутою системою омбудсменів, таких як Швеція або Нова Зеландія, омбудсмени мають право не тільки розслідувати скарги, але й ініціювати власні розслідування без попереднього звернення. Водночас, на думку дослідників, зарубіжний досвід показує різноманітність моделей омбудсмена, що відображає специфіку кожної країни. Ми погоджуємось, що наразі «в Україні існує потреба у модернізації інституту омбудсмена з метою підвищення його ефективності та забезпечення кращого захисту прав людини. Це включає вивчення міжнародних практик та адаптацію найкращих з них до українського контексту, зокрема через розширення повноважень та покращення механізмів взаємодії з громадянським суспільством»[59]. Українські дослідники вважають, що «одним із ключових напрямків удосконалення інституту омбудсмена в Україні є розширення його повноважень. Це охоплює не лише традиційні аспекти захисту прав громадян, але й включення нових сфер, таких як захист прав споживачів фінансових послуг, що демонструє посилення ролі омбудсмена у відповідь на сучасні виклики» [60].

В цьому контексті особливо актуальним є питання адаптації зарубіжного досвіду для України, де інститут омбудсмена зіткнувся з рядом викликів, пов'язаних з обмеженнями в повноваженнях, недостатньою взаємодією з

іншими органами влади та громадськістю, а також потребою в підвищенні правової обізнаності населення.

Зарубіжний досвід також вказує на важливість спеціалізованих омбудсменів, які займаються питаннями окремих груп населення, таких як діти, люди похилого віку або особи з інвалідністю. Це дозволяє зосередити увагу на специфічних потребах та проблемах цих груп та забезпечити більш ефективний захист їхніх прав. В Україні потенціал адаптації зарубіжного досвіду є значним. Посилення незалежності омбудсмена, розширення його повноважень та вдосконалення механізмів взаємодії з державними органами, громадськістю та ЗМІ можуть сприяти підвищенню ефективності захисту прав людини в країні. Також важливим є впровадження спеціалізованих омбудсменів для забезпечення уваги до прав специфічних груп населення.

Досвід інших країн підкреслює значення громадської підтримки та довіри до інституту омбудсмена. Відкритість, прозорість діяльності та активне інформування громадськості про свою роботу є ключовими факторами успіху. Україні потрібно буде працювати над створенням ефективних комунікаційних стратегій, які б допомогли зміцнити довіру громадян до омбудсмена як до надійного захисника їхніх прав.

Активне використання міжнародного досвіду в Україні вимагає також уваги до питань інституційної адаптації та культурної специфіки. Наприклад, ефективність скандинавської моделі омбудсмена, заснованої на високому рівні довіри до державних інституцій і громадської участі, може бути обмежена в умовах, де ці компоненти менш розвинені. Водночас, досвід країн з перехідною економікою та молодими демократіями, які стикаються з подібними викликами реформування та демократизації, може надати більш відповідні моделі для адаптації.

Основними напрямками для підвищення ефективності інституту омбудсмена в Україні можуть стати зміцнення правової бази, що забезпечить омбудсмену необхідні повноваження та інструменти для дієвого захисту прав громадян, а також розробка механізмів для забезпечення його незалежності від політичного тиску та впливу. Важливою є також розбудова інфраструктури

для ефективного залучення громадян до процесів вирішення їхніх скарг та підвищення правової обізнаності населення.

Залучення міжнародних експертів та правозахисних організацій до процесу реформування інституту омбудсмена в Україні може сприяти врахуванню кращих світових практик та стандартів. Співпраця з міжнародними інституціями, такими як Венеційська комісія або Управління Верховного Комісара ООН з прав людини, забезпечить не тільки технічну, але й політичну підтримку змінам. У контексті впровадження зарубіжного досвіду важливо також зосередити увагу на розробці ефективних інструментів моніторингу та оцінки діяльності омбудсмена, що дозволить своєчасно виявляти та усувати прогалини в роботі, а також адаптувати підходи до змінюваних умов та потреб суспільства.

Таким чином, досвід інших країн у сфері функціонування інституту омбудсмена надає Україні цінні уроки та ідеї для реформування та підвищення ефективності власної системи захисту прав людини. Втім, успіх адаптації зарубіжного досвіду залежить від врахування національних особливостей, політичної волі, а також готовності суспільства до підтримки та участі в процесі реформ.

Одним із ключових аспектів, який вимагає уваги при адаптації зарубіжного досвіду функціонування інституту омбудсмена в Україні, є забезпечення широкого доступу громадян до цього механізму захисту прав. Важливо, щоб кожен мав можливість звернутися до омбудсмена без непотрібних бюрократичних перепон, що вимагає розвитку онлайн платформ для подання скарг, а також регіональних представництв, які б забезпечували доступність інституту омбудсмена для жителів всіх регіонів країни. Окрім того, ефективність інституту омбудсмена значною мірою залежить від рівня обізнаності громадян про свої права та про механізми їх захисту. Тому просвітницька робота інституту, спрямована на підвищення правової грамотності населення, є критично важливою. Це може включати проведення інформаційних кампаній, розробку навчальних матеріалів, організацію семінарів та тренінгів.

Досвід інших країн також підкреслює значення співпраці інституту омбудсмена з неурядовими організаціями, міжнародними інституціями та експертними групами. Така співпраця може сприяти не лише обміну досвідом та кращим практикам, але й забезпеченню більшої прозорості та об'єктивності у розгляді скарг. Важливо, щоб інститут омбудсмена не був ізольованим від громадського суспільства, а діяв як частина ширшої системи захисту прав людини.

Враховуючи все вищесказане, адаптація зарубіжного досвіду функціонування інституту омбудсмена в Україні вимагає комплексного підходу, який включає законодавчі зміни, розвиток інфраструктури, просвітницьку роботу, співпрацю з громадськістю та неурядовими організаціями, а також розробку ефективних механізмів моніторингу та оцінки. Такий підхід дозволить не тільки підвищити ефективність інституту омбудсмена, але й зміцнити систему захисту прав людини в Україні загалом.

Україна стоїть перед важливим завданням адаптації та впровадження кращих світових практик у діяльність інституту омбудсмена. Цей процес вимагає комплексного підходу, залучення широкого кола зацікавлених сторін та готовності до реформ. Впровадження зарубіжного досвіду, адаптованого до українських реалій, може значно підвищити ефективність захисту прав людини в країні, зміцнити довіру населення до державних інституцій та сприяти подальшому демократичному розвитку України.

Отже, інститут омбудсмена володіє значними можливостями для впливу на суспільство та політику, допомагаючи розвитку правової освіти, підвищенню обізнаності громадян у сфері прав, а також просуванню ідей громадянського суспільства. Ця роль стає ще більш критичною у контексті світових викликів, коли від омбудсмена вимагається не тільки відповідати на окремі звернення, але й активно брати участь у розробці та виконанні національної політики у галузі прав людини [61].

Міжнародний досвід вказує на важливість інституту омбудсмена як механізму захисту прав людини та промоції демократії. Дослідження в цій сфері, проведене L. C. Reif, підкреслює, що омбудсмени можуть виконувати

важливу роль у недержавному механізмі захисту та просуванні прав людини, допомагаючи у внутрішньому застосуванні міжнародних зобов'язань держави з прав людини [62].

Ми погоджуємось, що покращення захисту конституційних прав та свобод в Україні значною мірою залежить від впровадження обов'язковості для актів реагування, що виходять від Уповноваженого, а також розширення його можливостей у контролі за дотриманням прав і свобод. Це включає не лише моніторинг стану дотримання цих прав, але й вжиття заходів для запобігання їх порушенням та надання захисту у випадках, коли порушення вже сталися [63].

Висновки до розділу 3

1. Зроблено висновок, що модернізація інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління в Україні є одним із невід'ємних аспектів інтеграції у європейський простір. Однак, важливо, щоб остання здійснювалась не лише шляхом узгодження законодавства та політики щодо захисту від дискримінації та прав осіб, які належать до національних меншини з європейськими стандартами, а й враховувала національні інтереси нашої держави, що особливо важливо в умовах триваючої війни.

2. Відмічено, що інститут омбудсмена відіграє вирішальну роль у системі захисту прав людини, слугуючи мостом між державою та громадянином. Аналіз зарубіжного досвіду показує, що ефективність цього інституту залежить від низки чинників: незалежності, повноважень, доступності, прозорості діяльності та активної взаємодії з громадянським суспільством.

3. Успішна адаптація зарубіжного досвіду вимагатиме зусиль як з боку уряду, так і всього суспільства, включаючи активну участь громадян, неурядових організацій та міжнародних партнерів. Тільки через спільні зусилля можна досягти створення міцного та ефективного інституту омбудсмена, який сприятиме захисту прав людини, зміцненню демократії та верховенства права в Україні.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами магістерського дослідження зроблено наступні висновки:

1. Виявлено сутність механізмів публічного управління захистом прав людини. Відмічено, що на теперішній час Україна перебуває на стадії динамічного реформування положень чинного законодавства та трансформації системи публічного управління у сфері захисту прав людини, що обумовлено повномасштабним вторгненням РФ та євроінтеграційними процесами. Проблематика правового та інституційного впливу на захист прав людини стоїть на порядку денному. З огляду на вказане, розкрито проблематику механізму захисту прав людини в системі публічного управління. Встановлено, що механізм захисту прав людини в системі публічного управління є важливим елементом забезпечення прав і свобод громадян у демократичній державі. Аналіз досліджень та нормативно-правової бази свідчить про те, що ефективне функціонування цього механізму залежить від чіткої нормативної регламентації, скоординованої діяльності органів влади та залучення громадськості до процесів ухвалення рішень.

2. Визначено основні функції та складові формування механізму захисту прав людини, а саме нормативно-правова регламентованість, інституційна структура, наявність процедур прийняття рішень, взаємодія з громадськістю та спрямованість на забезпечення прав громадян, створюють основу для ефективного публічного управління. Важливим аспектом є превентивні заходи та контроль з боку державних органів, що дозволяє знижувати ризик порушення прав людини, а також наявність компенсаційних механізмів для захисту порушених прав.

3. Вивчено практику нормативно-правового забезпечення функціонування механізму публічного управління захистом прав людини. Встановлено, що особливостями механізму публічного управління захисту прав людини є багаторівневість управлінської діяльності, впровадження принципів належного врядування, активна участь громадських організацій; стійкість до сучасних викликів і загроз, адаптивність до воєнного стану.

Класифікація інституційних механізмів захисту прав можлива за критеріями повноважень суб'єктів, що здійснюють захист прав; видами прав людини; категоріями осіб, що потребують захисту того чи іншого права, за формами контролю дотримання прав людини з боку публічних чи громадських інституцій, рівнями системи публічного управління: національний, регіональний та місцевий.

4. Окреслено складові системи органів публічної влади у механізмі забезпечення прав і свобод людини Виділено адміністративні елементи, які поділено на три групи суб'єктів: суб'єкти загальної компетенції: органи, для яких адміністративно-правове забезпечення певного права не є основною функцією; суб'єкти спеціальної компетенції: органи, чия основна діяльність спрямована на адміністративно-правове забезпечення реалізації прав і свобод; суб'єкти додаткової компетенції: органи, для яких адміністративно-правове забезпечення реалізації права є однією із суміжних функцій. Інституційний механізм захисту прав людини охоплює діяльність публічних інституцій загальної компетенції, спеціально створених органів влади, а також недержавних організацій. Залежно від конкретного права, складові цього механізму включають відповідні органи державної влади, публічні адміністрації, відповідальні за захист певних прав, недержавних учасників, організаційно-правові зв'язки між суб'єктами владних повноважень, а також відповідні норми, процедури та політики.

5. Виявлено механізми публічного захисту та підтримки ВПО у Білоцерківській МТГ. Встановлено, значна частина населення опинилися у ситуації, які потребували негайної зміни місця проживання, що зумовило потребу в захисті, допомозі та підтримці означеної категорії осіб. Відповідно до статистики, станом на жовтень місяць 2024 року кількість переселенців в Україні становило понад 4,6 млн осіб. За результатами дослідження виявлено, що у Білоцерківській громаді проживає понад 15500 внутрішньо переміщених осіб. Це значно більше, ніж у перші місяці повномасштабної війни: раніше, у липні 2022 року, лише у Білій Церкві було зареєстровано 8664 ВПО (з них 2 322 дитини). Вивчено практику діяльності Ради з питань внутрішньо

переміщених осіб при Білоцерківській міській раді, яка є консультативно-дорадчим органом, створеним з метою забезпечення участі ВПО у формуванні та реалізації місцевої політики, спрямованої на захист їхніх прав, свобод, сприяння адаптації та інтеграції в Білоцерківську міську територіальну громаду.

6. Подано рекомендації щодо удосконалення механізмів публічного управління захистом прав людини в умовах європейської інтеграції. Для України адаптація кращих міжнародних практик і стандартів є ключовими у зміцненні власної системи захисту прав людини. Це передбачає законодавчі зміни для розширення повноважень омбудсмена; забезпечення його незалежності, впровадження інноваційних технологічних рішень для поліпшення доступності та ефективності роботи інституту. Особлива увага повинна бути приділена підвищенню правової обізнаності населення та розвитку культури поваги до прав людини.

7. Виявлено, що успішна адаптація зарубіжного досвіду вимагатиме зусиль як з боку уряду, так і всього суспільства, включаючи активну участь громадян, неурядових організацій та міжнародних партнерів. Спільні зусилля допоможуть досягти створення міцного та ефективного інституту омбудсмена, який сприятиме захисту прав людини, зміцненню демократії та верховенства права в Україні. Зміцнення інституту омбудсмена у відповідності до міжнародних стандартів та кращих практик є важливим кроком на шляху до забезпечення ефективного захисту прав людини, значним внеском у процес європейської інтеграції та підвищення міжнародного іміджу України як демократичної держави, заснованої на принципах права та справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дуліна Оксана. Інституційний механізм публічного управління у сфері захисту прав людини: виклики сьогодення. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. Випуск 33. DOI:10.35432/tisb332025322340
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141
3. Менеджмент персоналу. За заг. ред. В. М. Данюка, В. М. Петюха. Київ : КНЕУ, 2004. 398 с.
4. Ткачова О.К. Теоретичні основи інституційних механізмів державного управління митною справою. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 6. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=587>
5. Федорчак О.В. Інституційний механізм державного управління. *Ефективність державного управління*. 2017. № 1. Ч. 1. с. 53–63.
6. Гордєєв О.К. Концептуальні підходи до сутності інституційного механізму. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. № 3. С. 36–42.
7. Малиновський В.Я. Словник термінів і понять з державного управління. Київ : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. 254 с.
8. Підбережник Н.П. Інституційний механізм публічного управління у сфері етнополітичних відносин в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 4. С. 104–112
9. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.
10. Булавина С., Давидова Т. «Захист» та «охорона»: теоретичні аспекти юридичних термінів. *Історико-правовий часопис*. 2017. №1 (9). С. 27-31
11. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: крізь призму України. *Право України*. 2007. №3. С. 37-41.
12. Гришук О. В. Конституційні цінності: філософські та судові аспекти : монографія. Вид. 2-е доопр. і доповн. Київ : Ваіте, 2020. 530 с.

13. Халюк С. О. Поняття та структура конституційної системи захисту прав людини та громадянина в Україні. *Митна справа*. 2013. № 4(2.2). С. 37-43.
14. Разметаєва, Ю.С. Доктрина та практика захисту прав людини : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 364 с.
15. Соловійова О.М. Забезпечення прав особи під час застосування поліцейських заходів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 272-276.
16. Марухленко О.В. Дискусії щодо поняття «публічне управління». *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. № 4. Том 30 (69). С. 9-14.
17. Публічне управління: термінол. слов. / Уклад.: В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. Київ: НАДУ, 2018. 224 с.
18. Аль-Атті І. В. Публічне управління: сутність і визначення. *Аспекти публічного правління*. 2018. № 8. Том 6. С. 35-41.
19. Філіпова Н.В. Зміна співвідношень «державне управління», «публічне адміністрування», «публічне управління» в системі суспільно-політичної трансформації. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=865>
20. Омельчак Г.В. «Аналіз співвідношень понять «публічне управління», «державне управління» та «публічне адміністрування». *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 3. С. 108-112.
21. Пушкаренко С.О. Поняття, ознаки та значення інституційного механізму прав людини як об'єкта публічного управління. *Věda a perspektivy*. 2024. № 11 (42). С. 145-158. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/16908/16980>
22. Лазур Я.В. Захист прав людини у публічному управлінні: євроінтеграційний контекст : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 164 с.
23. Про міжнародні договори України. Законі України від 29 червня 2004 року № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1906-15> (дата звернення: 12.09.2025)

24. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. Документ 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_015 (дата звернення: 12.09.2025)
25. Загальна декларація прав людини від 12 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
26. Міжнародний Пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
27. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
28. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
29. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 року № 987-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 25. Ст.283
30. Про адміністративні послуги: Закон України від 06 вересня 2012 року № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст.409.
31. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст.380
32. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21 березня 1991 року № 875-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 21. Ст.252.
33. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст.190.
34. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України 17 березня 2011 року № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст.385.
35. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст.170

36. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст.43
37. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07 червня 2001 року № 2493-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 33. Ст. 175.
38. Пушкаренко С.О. Інституційний механізм захисту прав людини в системі публічного управління Дис. на здобуття ступеня доктора філософії. Одеса, 2025.
39. Наливайко Л. Р. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 3(31) С.622-635 DOI: <https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3%2831%29-622-635> (дата звернення: 07.09.2025).
40. Ситников О. Ф. Досудова форма вирішення публічно-правового спору як ефективний засіб захисту прав, свобод та інтересів особи і способи щодо її вдосконалення. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. 2 (15). С. 190–202. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(15\)-2024-190-202](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(15)-2024-190-202) (дата звернення: 06.09.2025).
41. Марцеляк О.В. Військовий омбудсман як інституційна гарантія захисту прав військовослужбовців (зарубіжний досвід). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 81: частина 1. С.131-137 URL: <https://appjournal.in.ua/wp-content/uploads/2024/10/16.pdf> (дата звернення: 06.09.2025).
42. Про правовий режим воєнного стану. Закону України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19> (дата звернення: 17.09.2025)
43. Про введення воєнного стану в Україні. Закону України від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/64/2022> (дата звернення: 17.09.2025)
44. Негодченко О.В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України: Монографія. Дніпропетровськ, Юридична академія МВС України. 2002. 416 с. URL:

<http://dgu.com.ua/bitstream/123456789/245/1/monograf%201.pdf>

(дата

звернення: 06.09.2025).

45. Про утворення Координаційного центру з надання правничої допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 червня 2012 року № 504. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2012-%D0%BF#top> (дата звернення: 19.09.2025)

46. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#top> (дата звернення: 12.10.2025)

47. Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни (документ ООН E/CN.4/1998/53/Add/2 F) ратифіковано Україною 17.04.1998. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf> (дата звернення: 12.10.2025)

48. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення: 19.09.2025)

49. Бриндіков Ю.Л. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в системі соціальних служб (приклад Хмельницького міського центру соціальних служб). *Інноваційна педагогіка*. Вип. 63. Т. 2. 2023. С. 135–140.

50. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII : станом на 20 вересня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 21.08.2025).

51. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.08.2025)

52. Про затвердження Типового положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб. Постанова Кабінету Міністрів України № 812 від 04.08.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/812-2023-%D0%BF> (дата звернення: 12.08.2025)

53. Рада з питань внутрішньо переміщених осіб при Білоцерківській міській раді. URL: <https://bc-rada.gov.ua/node/14940> (дата звернення: 22.10.2025)

54. Договір про Європейський Союз від 07 лютого 1992 року. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT> (дата звернення: 22.09.2025)

55. Хартія основних прав ЄС від 07 грудня 2000 року. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (дата звернення: 22.09.2025)

56. EU guidelines on human rights dialogues with non-EU countries. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eu-guidelines-on-human-rightsdialogues-with-non-eu-countries.html?fromSummary=13>

57. Council Directive (EU) 2024/1499 of 7 May 2024 on standards for equality bodies in the field of equal treatment between persons irrespective of their racial or ethnic origin, equal treatment in matters of employment and occupation between persons irrespective of their religion or belief, disability, age or sexual orientation, equal treatment between women and men in matters of social security and in the access to and supply of goods and services, and amending Directives 2000/43/EC and 2004/113/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1499/oj>

58. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті» на період до 2034 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2023 р. № 850-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.10.2025)

59. Маринів І., Котенко А. Європейський омбудсмен як орган захисту прав фізичних та юридичних осіб у Європейському Союзі. 55-61. 2021. № 1(33). URL: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-1\(33\)-8](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-1(33)-8)

60. Khanyk-Pospolitak, R. Financial Ombudsman: Towards an Effective Customers Rights` Protection in Ukraine. Access to Justice in Eastern Europe. 2019. URL: <https://doi.org/10.33327/ajee-18-2.4-a000019> .

61. Mohammad, A. Ombudsman human rights institution in the middle east countries. *American Journal of Psychology*. 2020. Vol. 12. P. 71-87. URL:<https://doi.org/10.22182/ajp.1232019.4> .

62. Reif, L. The Ombudsman: Domestic Protection and Promotion of International Human Rights. 81-123. 2004. URL: https://doi.org/10.1007/978-94-017-5932-8_4 .

63. Пирого І., Кадебська Е. Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2023. № 1 (64). С. 19-25. URL: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.1.3>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Витяг з Програми інтеграції внутрішньо переміщених осіб на 2024–2026 роки

1. Мета Програми:

Надання підтримки сім'ям внутрішньо переміщених осіб, які переїхали до Білоцерківської міської територіальної громади для тимчасового чи постійного проживання, створення умов для їх соціальної адаптації, інтеграції та підвищення рівня включеності в життя громади.

2. Основні напрями та заходи Програми:

- Психологічна підтримка ВПО через компенсацію вартості консультацій фахівців.
- Професійна адаптація внутрішньо переміщених осіб шляхом організації тренінгів, курсів та співпраці з місцевими службами зайнятості.
- Реабілітаційні послуги для осіб з інвалідністю з числа ВПО.
- Підтримка сімей з дітьми, у тому числі надання матеріальної допомоги для першокласників та студентів.
- Допомога у лікуванні — компенсація витрат на медичні послуги, у тому числі високовартісні операції.
- Організація активного дозвілля — проведення інтеграційних заходів, екскурсій, культурних подій.
- Тимчасовий прихисток для новоприбулих ВПО у готелі «Рось» (до 3 днів).
- Матеріально-технічне забезпечення Ради ВПО.

2. Фінансування Програми:

Видатки здійснюються за рахунок коштів місцевого бюджету у межах бюджетних призначень, передбачених щороку.

ДОДАТОК Б**Витяг з Рішення «Про утворення Ради з питань ВПО»**

Рішенням Білоцерківської міської ради від 20 вересня 2023 року № 4502-44-VIII утворено Раду з питань ВПО при Білоцерківській міській раді та затверджено Положення про її діяльність.

Основою для створення Ради стала Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 року № 812 «Про затвердження Типового положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб».

Раді надано повноваження щодо:

- забезпечення захисту прав ВПО;
- участі у реалізації соціальної політики;
- представництва інтересів ВПО перед органами місцевої влади;
- ініціювання змін до місцевих програм.

ДОДАТОК В

Витяг з Положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб при Білоцерківській міській раді

1. Загальні положення

Рада з питань внутрішньо переміщених осіб при Білоцерківській міській раді є постійно діючим консультативно-дорадчим органом, утвореним рішенням міської ради з метою забезпечення та захисту прав і законних інтересів внутрішньо переміщених осіб, а також їх участі у формуванні та реалізації місцевої політики в цій сфері.

2. Основні завдання Ради:

- участь у розробленні та реалізації місцевих програм підтримки ВПО;
- підготовка пропозицій та рекомендацій органам місцевого самоврядування щодо удосконалення політики у сфері соціального захисту ВПО;
- сприяння взаємодії структурних підрозділів міської ради, підприємств, установ і організацій з питань, що стосуються ВПО;
- забезпечення комунікації між ВПО, громадським сектором і органами влади.

3. Функції Ради включають:

- аналіз проблем та потреб внутрішньо переміщених осіб у громаді;
- формування пропозицій щодо їх розв'язання;
- участь у підготовці проєктів рішень, програм і заходів;
- здійснення моніторингу реалізації програм місцевого рівня.

1. Організація роботи:

Рада працює відповідно до затвердженого плану роботи та проводить засідання не рідше ніж один раз на квартал.

Витяг про створення Центру підтримки ВПО

Створення Центру підтримки ВПО з 1 січня 2025 року здійснене з метою:

- забезпечення доступності соціальних, психологічних та юридичних послуг;
- формування єдиного простору підтримки ВПО;
- впровадження принципу «єдиного вікна»;
- створення умов для діяльності Ради ВПО та громадських організацій;
- забезпечення роботи спеціалістів та організації інтеграційних заходів.